Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 51 (242) Sîmbătă 17 DECEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

„Una din preocupările principale ale partidului nostru, o îndatorire a sa de prim ordin este creșterea și formarea tinerei generații. Tineretului îi revine un rol însemnat în viața socială, în munca întregului popor pentru progresul și înflorirea patriei, pentru desăvîrșirea construcției socialiste. El va putea să-și îndeplinească menirea dacă va învăța, va învăța și iar va învăța, dacă va lega învățătura cu munca practică, dacă va face totul pentru a fi mîine pregătit din toate punctele de vedere. Noi avem toate condițiile pentru a realiza aceasta și să nu precupețim nimic pentru educarea și formarea tinerei generații. Acesta este viitorul patriei noastre, viitorul națiunii noastre române".

(Din cuvîntarea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** *la Conferința organizației de partid a orașului București)*

săptămîna

vineri, 9 decembrie, 1966

Începe din viul nopții — o curgere de oameni pe văi și pe povîrnișuri, în larga poiană de beton de la piciorul cetății străvechi pe care legenda o atribuie lui Vlad Țepeș, iar arheologii îi fixează începutul pe vremea voevodatelor. Vin constructorii de la Vilsan și de la Cumpăna, de pe Rîul Doamnei și de pe Topolog și mai departe de la Lotru, și Porțile de Fier și cu ei, locuitorii satelor din împrejurimi, frumoase fete îmbrăcate cu ce au mai frumos în lăzile de zestre, bărbați vînjoși și mame cu copii în brațe.

De pe acest eväi și de pe aceste plaiuri s-or fi scurs mulțimile multe secole în bejenie, ca să reziste în cuibul de piatră în care cotropitorii n-au putut pune piciorul niciodată.

Muntele nu s-a dezghiocat din ceață și negură și becurile de pe creste par agățate de cer, de asemenea, și steaua de rubin care strălucește de pe cea mai mare înălțime încă de la începutul construcției. Dar sub ploaia de raze a reflectoarelor se scaldă cea mai tînără hidrocentrală din țară, mîndră ca o mireasă, pentru că își așteaptă azi logodna, acea misterioasă legătură care în termeni tehnici se numește „racordarea la sistemul energetic național".

Sînt așteptați oaspeți de seamă, și, cînd soarele dezvăluie munții, cei peste cinci mii de oameni, adunați pe platoul din fața uzinei, printre bazinele de apă și rondurile de flori, primesc cu urale pe conducătorii partidului și ai statului. Ecoul răsună din creastă în creastă pînă departe în Făgăraș, așa cum va fi răsunat întotdeauna de pe vremea lui Buerebista, și mai de mult, după fiecare victorie.

Centrala subterană, un castel în inima muntelui, cu bolta la 104 metri sub albia vechiului riu, se înfățișează privirilor mai minunată decît tot ce au putut să imagineze poveștile: bolta azurie, ca un cer veșnic senin; peretele din dreapta pare o cortină din aur cu falduri moi; restul mozaicat cu reflexe marmoree.

Dar ochii se desprind de la această feerie de culori ca să se oprească asupra celor patru generatoare, unde se torc din ape firele de lumină, sau la puntea de comandă, pe panourile căreia palpită puzderie de becuri în miniatură, printre butoane, manete și ochi magici care n-au voie să clipească.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu taie panglica inaugurală și, apăsînd pe o manetă, face să primească apă paletele ultimului rotor. Momentul este solemn, clipa scapără ca o scînteie din eforturile de muncă și gîndire acumulate timp de cinci ani de la mii de constructori

Cu precizia ceasornicarilor și bijutierilor, montorii au îmbinat și au slefuit bucată cu bucată agregate pentru transportul cărora ar trebui 140 de trenuri cu cîte 50 de vagoane. Dar cîte trenuri de stîncă sfărîmată vor fi fost scoase din uriașa grotă în care bate inima vie de oțel, pulsînd energie în arterele de cable, care numai aici se încolăcesc într-un drum de peste 100 km?

Oamenii lui Petrița Grigore și Antițoaie Ion au preluat ștafeta de la cei conduși de brigadierii Irimuș Traian și Butunoiu Vasile care s-au vîrît primii în măruntaiele pămîntului, lărgindu-și locul cu perforatoare, tîrnăcoape și dinamită, sau ai brigadierului Cismadi Mihai, care au tras cămașa de beton peste rănile granitului, începînd cu bolta superioară, lucrare unică în țara noastră și reușită de prima oară.

Printre cei prezenți la această întîlnire se află și Durus Augustin cu Fasole Gheorghe care s-au îmbrățișat la străpungerea primului tronson de pe cei 45 kilometri de galerii și tu-

IONIȚĂ MARIN

(Continuare în pag. a 7-a)

VAL MUNTEANU ■ „Miul Gobiul"

VICTORIA ANA TĂUȘAN

intrare în legendă...

Intrăm în legendă pe-aici.
Iată, paloșele își coboară frunzele
în pămîntul de toamnă.
Ultimii care au trecut
au fost greierii negri de-arșițe,
cu cîntecul copt din lanul de iulie.
Să coborîm,
chiar dacă pierdem cerul și soarele.

Adesea tot căutăm locul prin care
argonauții plecară
să se întoarcă acasă eroi,
dar timpul, peretele drept, se ridică
fără mărturisire pentru orbul din noi.

Și totul e simplu, doamne, și aproape.
Ne trebuie numai puțină uitare
pentru dragostea care
ne ține să nu mai plecăm,
ne trebuie inima cutezătoare
să nu se sperie dacă din ea
după o vreme va izbucni
un copac sau o floare,
pentru cei rămași sus, la văzduh, undeva.

Intrăm în legendă —
au și început cuvintele să fie
trepte în jos, sau în sus.
Ne trebuie numai putere să spunem
tot ce vedem și nu s-a mai spus...

distinguo

C. NEGRUZZI, văzut de AL. PIRU

O idee editorială de mare utilitate este seria de mici monografii, inițiată de Editura Tineretului cu privire la scriitorii noștri de seamă. Cînd monografiștii sînt critici cu orizont istorico-literar sau istorici literari cu simțul critic al valorilor, ideea este chiar excelentă. De aceea, între altele, ne oprim azi la C. Negruzzi de Al. Piru.

Acest critic, ferit de aprinderi ca și de glacialitate, putînd cu alte cuvinte avea entuziasme care nu-i întunecă limpezimea judecății și putînd fi lucid fără să fie uscat, se dovedește de mulți ani condus în activitatea lui de vocația adevărului; cît privește pe istoricul literar, care dublează pe critic, el nu afirmă mai niciodată eseistic, ci preferă să calce pe teren ferm, judecățile informîndu-i-se și crescînd din documentația cît mai scrupuloasă.

Deși format în apropierea plină de seducție a personalității lui G. Călinescu, el practică, după cît se pare, metodic, reținerea subiectivă și sobrietatea stilului informativ, atitudinea fiindu-i mai curînd aproximabilă prin aceea a unui Pompiliu Constantinescu, dacă acesta ar fi avut și o activitate de istoric literar. În orice caz, probitatea și creditul par a fi grija statornică a noului critic.

Cu aceste însușiri, Al. Piru s-a aplicat de curînd foarte interesantei personalități a lui Costache Negruzzi. După biografia mai mult spirituală și numai strict genealogică, monografistul evocă formația literară a fiului de boernași moldoveni, comentîndu-i documentar contactul cu „umanioarele" greco-latine, cu clasicismul și romantismul francez, ca și totodată militantismul patriotic, constînd din crearea unei atmosfere culturale moldo-valahe prin traduceri franceze mai întîi (lirice, narative și teatrale), conform programului munteanului mai în vîrstă Heliade, iar apoi prin scrieri de tot felul „naționale", conform programului al confraților moldoveni de la Dacia Literară. Știința „izvoarelor" în imitațiile necesare atmosferei și a „influențelor" în operele proprii este aici titlul de credit al istoricului literar.

De altă parte, în legătură cu varietatea formulelor literare, criticul observă cu dreptate: „...clasicismul nu e în totală contradicție cu romantismul ca permanență stilistică a spiritului și Negruzzi putea să fie, cum a și fost de-a lungul întregii sale activități, și clasic și romantic, un moderat în amboele sensuri..."

Poate că moderația, atît de exact observată, se cuvenea să încline pe critic asupra preponderenței clasice a structurii scriitorului, după cum deasemenea modelul comparației dezvoltate copleșitor în cel de al doilea termen, cum se află în Aprodul Purice, mai curînd decît din Manzoni, cum a arătat G. Călinescu, mai curînd decît din Apocalips, din Costin sau din Hugo, cum arată Al. Piru, vine din familiaritatea lui Negruzzi, cu tehnica evocării homerice și virgiliene; imaginea lui Hroiot, văzut ca o stîncă prăvălită din vîrf de munte, nimicind succesiv toate obstacolele pînă în vale, unde se oprește, imagine excesiv analitică, este luată întocmai din Iliada, care nu altfel ni-l înfățișează pe impetuosul Diomede.

Altfel, afirmațiile criticului și istoricului literar, sprijinite totdeauna pe cunoașterea solidă a epocii românești și europene, sînt în general corecte și convingătoare, atît în primele trei capitole cît și în următoarele patru, care conțin analize pertinente ale poetului, ale nuvelistului, ale comediografului și ale epistolierului.

Capitolul final periodizează și caracterizează succint, dar cu atît mai expresiv, activitatea literară a lui C. Negruzzi. Reținem în deosebi concizia critică: „Negruzzi adaptează temperamentului său clasic tendințele romantice, folosind deopotrivă rațiunea și witzul, satira și autoironia, mai puțin imaginația și sensibilitatea, de unde capacitatea sa de analiză caracterologică și autoanaliză, de observație obiectivă, impersonală, ca și scurta respirație lirică, înlocuirea notației subiective prin asociații erudite" sau: „Printr-o mare suprafață a operei sale, mai ales în proză, Negruzzi e nu numai un creator veritabil, dar și un inovator, un mare scriitor român modern, un clasic al romantismului, comparabil în literatura franceză cu Prosper Merimé".

Natura scriitorului, pînă la urmă, ni se dăstăinue astfel întreagă și autentică, fie și împotriva cîte unei impresii de lectură anterioare. (Urmează ca după fiecare monografie a seriei o Bibliografie completă și un documentar fotografic, care stîrnește în cititor o dulce reverie de epocă).

Ceea ce mai rămîne să adăugăm e ideea organică, pe care și-a format-o Al. Piru despre literatura română, pînă să se aplice monografic cîte unui scriitor. Această idee îi dă posibilitatea unor raportări a scriitorului studiat nu numai la realități de epocă, dar și la dezvoltările de mai tîrziu ale literaturii naționale. Și, în sensul anticipărilor lui C. Negruzzi asupra desfășurării literaturii noastre, e de aflat dimensiunea lui excepțională de scriitor român.

Dar vom reveni la înfățișarea lui de unic precursor, mai cu seamă, al secolului XIX românesc.

VLADIMIR STREINU

AL. ROSETTI:

C. H.

C. H.: „Confederația helvetică" constituie o puternică atracție pentru călător.

Înțelegerea frățească între cantoane, pentru binele tuturor și apărarea în comun este o faptă neobișnuită în evul mediu. Ea se realizează începînd cu secolul al XIII-lea, atunci cînd, în restul Europei, teritoriile statelor naționale de astăzi erau împărțite în minuscule unități dezbinate și dușmănite. Conducere centrală, dar independență a cantoanelor pentru gospodărirea proprie și, drept urmare, liberă dezvoltare a societății, în principalele orașe ale Confederației. Peste un veac de pace. Geneva, Berna, Basel, Zürich posedă muzee cu capodopere ale picturii franceze, de la impresionism la Picasso. Natura rezervă călătorului priveliști inedite: lanțul Alpilor, cu ghețarii strălucind sub soare, nestemate cu mii de focuri, oglinda întinselor lacuri, măreția apelor Rhonului și Rhinului.

Orașele Elveției sînt așezate pe înălțimi. Diferențele de nivel aduc o notă de pitoresc așezărilor urbane. Pe locuri ridicate, în inima orașului, se află catedrala și, în apropiere, clădirea impunătoare a Sfatului Popular care, la Basel, ocupă o bună parte a pieții.

Coborînd spre Rhin, de la catedrală, pe un drum în pantă, priveam un șir de case joase, care se înșiruiau una după alta pe mîna stîngă, sprijinite de stînca înaltă. Unele din ele aveau, înscrise pe fronton, anul clădirii: 1574, 1438...

Am revenit aici a doua zi, ca să revăd căsuța din 1438, locuită și astăzi, cu ferestre mici și obloane grele. Involuntar Dinicu Golescu, am stabilit o paralelă cu țările românești, la aceeași dată, invadate de hoarde tătărești, de oști turcești sau de vecinii de la nord și apus.

Excepțînd Geneva, limba franceză este evazi necunoscută. Fără cunoașterea limbii germane, străinul nu se poate descurca în Elveția.

La Geneva poți avea impresia că te afli în Franța. Splendida plimbare pe malurile lacului Leman și ale Rhonului constituie un punct de atracție pentru vizitatori. La Berna, străzile din centrul orașului cuprind lungi serii de porticuri și prăvălii cu vitrine atrăgătoare. Baselul datorează Rhinului o mare parte a farmecului său. Muzeul (Kunsthaus) cuprinde o bogată colecție de pictori francezi impresioniști și contemporani, precum și multe sculpturi moderne.

La Zürich, pictura franceză rezervă minunate surprize vizitatorului. Muzeul etnografic, cu piese din Noua Caledonie și Noile Hebride, dă prilej vizitatorului să compare două civilizații: una, practicînd cultul morții, înfățișată în diverse ipostaze în admirabile sculpturi în lemn, cu craniile celor morți transformate în obiecte de artă, sculptate și zugrăvite cu grijă, alta, dominată de frontonul templelor grecești, cu radioasa priveliște a Olimpului, cultivînd Frumosul, cu zei familiari, coborîți printre oameni...

În trenurile rapide și comode, în hoteluri excelente, pe străzi, pretutindeni, străinul călătorind în Elveția admiră opera datorită muncii și priceperii unui popor înțelept, care aduce o contribuție de seamă civilizației mondiale.

noiembrie 1966

SPORT

Dragă tovarăşe Barbu,

M-am hotărît să-ţi scriu deşi poate mai lesne mi-ar fi fost să recurg la telefon, aşa cum pot s-o facă cei care se cunosc de atîta vreme... Dar, m-am gîndit, că tot aşa de bine, puteai s-o faci şi D-ta epuizînd în cîteva sterile convorbiri telefonice amărăciunea pe care ţi-ai exprimat-o cu un zîmbet destul de amar la rubrica închinată consecvent de „Luceafărul" sportului. Ai fost singular în această întreprindere dar ţi-ai spus părerea clar şi răspicat după tristul joc de fotbal de la Neapole.

Titlul, mai ales titlul acelui articol, m-a decis să-ţi scriu pentru că „Virtuţile" (cred că ghilimetele erau necesare ca să nu existe în mintea unora... dubii) m-au făcut să mă gîndesc deopotrivă şi la confraţii întru gazetărie (de mine oarecum abandonaţi) dedicată activităţii fizice de performanţă şi la nişte sportivi cărora atributele izvorîte din practicarea jocului cu balonul oval le erau proprii şi îmbrăcaseră straiele celor mai autentice virtuţi bărbăteşti : curajul, îndemînarea şi forţa, spiritul de întrecere ascuţit, dragostea faţă de culorile apărate (patriotism cînd acestea le reprezentau pe cele naţionale), spirit de abnegaţie, sentimentul îndatoririi faţă de echipă, combativitate, echilibru moral. Corolarul acestora : succese dintre cele mai răsunătoare în faţa formaţiilor engleze, mai de mult, ale celor franceze în ultimii ani, supremaţie totală în restul Europei (îţi aminteşti că trofeul denumit „Cupa Păcii" a stat de la prima sa ediţie pînă la cea din urmă doar la Bucureşti).

Rugbiul a început să coboare însă de pe piedestalul pe care şi-l făurise singur şi pe care ne plăcea să-l vedem stînd. Aceasta în ciuda numeroaselor adversităţi oficiale (înainte de război un general oarecare, ajuns şef al sporturilor, decretase că unele sporturi sînt... majore, iar altele... minore şi printre acestea se număra şi rugbiul !), şi al unor ignorări de dată mai recentă potrivit cărora jocul cu balonul oval merita să trăiască atîta timp cît se putea menţine pe primul plan mondial. Apoi... vom mai vedea, mai ales că nici disciplină olimpică nu este...

Recent, înaintea întîlnirii cu naţionala franceză, presa noastră s-a ocupat pe larg de prezentarea întîlnirii devenită tradiţională pentru a o abandona apoi ca pe un fapt divers petrecut între cei patru pereţi ai unei camere de hotel provincial.

Dar jocul cu Franţa de la 27 noiembrie, pierdut pe teren propriu de rugbiştii români, merita să fie tratat altfel măcar numai pentru aceea că el s-a desfăşurat în prezenţa a 8 000 de oameni veniţi în tribunele stadionului şi a altor cîteva sute de mii aflaţi în faţa aparatelor de televiziune.

Jocul acesta a constituit cea de-a 3-a înfrîngere consecutivă în faţa sportivilor francezi. El a încheiat sezonul internaţional al reprezentativei române singurul în care rubrica victoriilor a rămas nulă, cea a rezultatelor egale cuprinde un singur meci, iar cea a insucceselor cifra 2. În procente vorbind, 100 la sută eşecuri, pentru că un rezultat nedecis cu formaţia R. S. Cehoslovace este unic în istoria rugbiului nostru. Acest palmares este total surprinzător pentru cel mai bărbătesc dintre sporturile de echipă practicate de tineretul nostru.

Dar aceste realităţi par a fi omise, cum omise sînt şi altele : faptul că francezii au deplasat la Bucureşti cea mai neîndemînatică formaţie dintre toate cele văzute de noi pînă acum, cu debutanţi ca Salut şi Carrere, cu jucători de a 2-a mînă ca Roque, Lassere şi Massa ori tineri ca Dourthe — 18 ani, cu toţii lipsiţi — în ciuda calităţilor care i-au recomandat selecţionării — de experienţa şi valoarea unor oameni intraţi în istoria sportului francez. Cine anume ? Ne sînt bine cunoscuţi : Vannier, Domenech, Bouquet, fraţii Boniface, Crauste — de curînd distins de către generalul De Gaulle cu „Legiunea de Onoare" —, Moncla, Montmejean, Dupuy, Lacroix, Albaladejo, Celaya, Haget, Dufau, De Gregorio, Gassachain, oameni care i-au făcut pe rugbiştii englezi, australieni şi sud-africani să se încline acasă la ei şi care — la rîndul lor — au fost învinşi de băieţii noştri (11—5 în 1960 la Bucureşti, 3—0 în 1962, la Bucureşti) şi să accepte egalitatea chiar pe teren propriu (5—5 la Bayonne în 1961, 6—6 la Toulouse în 1963).

Desigur, nu doresc să transform această scrisoare deschisă într-un breviar statistic, poate interesant şi pentru cititorii unei reviste de literatură, care — între noi fie zis — o caută şi pentru rubrica sa sportivă... Cred însă că un bilanţ se cerea făcut chiar dacă concluzia la care ne conduce este dezagreabilă şi, întrucît nu s-au găsit pînă acum amatori printre.., profesioniştii scrisului consacrat sportului, îmi îngădui să-l strecor în paginile unei publicaţii literare... Nu înţeleg de ce nu se încearcă aflarea cauzelor care au făcut posibilă balanţa negativă a rugbiului, scăderea sa continuă fiind evidentă mai mult timp? Argumentele şi procedeele pot fi diferite în explicarea unor insuccese, cum diferite pot fi şi argumentele şi procedeele folosite pentru repurtarea cu orice chip a unui succes. Criticînd invariabil arbitrajele (ca la Praga, Aquila şi Bucureşti), lăudîndu-ne singuri sau cu politeţile bine-voitoare ale altora, viaţa ne poate părea mai uşoară, satisfacţiile lăsîndu-se însă îndelung şi inutil aşteptate. Vorbind despre procedee şi victorii aşteptate n-am să pricep de ce terenul de pe Stadionul Republicii a fost atît de îngust de data aceasta, cînd noi ne consideram superiori adversarilor pe linia de atac (situaţie în care spaţiul reglementar cel mai larg ne-ar fi avantajat) şi de ce în plin sezon uscat terenul ales pentru întîlnire mustea de apă şi aluneca întocmai unui patinoar ?...

La 27 noiembrie, echipa Franţei putea încasa multe puncte cu care să se reîntoarcă acasă, făcîndu-ne să uităm grava înfrîngere de la Bordeaux (1957 scor 39-0 pentru Franţa). Îmi reamintesc că atunci infatuarea pătrunsese în formaţia noastră reprezentativă, după ce la Bucureşti pierdusem cu 18—15 în ultimul minut prin şutul devenit fabulos al lui Vannier (de la 50 de metri şi foarte lateral), vădindu-se însă posibilitatea înfrîngerii veşnicilor adversari ai rugbiştilor români. Oare acum nu a fost vorba tot despre îngîmfare ? De ce oare Federaţia de specialitate a acceptat ca întregul sezon internaţional al anului sportiv 1965—1966 să se desfăşoare numai în deplasare (este vorba despre Cupa Naţiunilor F.I.R.A. în cadrul căreia România a întîlnit Cehoslovacia la Praga scor 9—9, Italia la Aquila, scor 3—0 pentru italieni şi Franţa la Lyon în 1965 iarna, scor 8—3 pentru gazde). Nu pot fi ignorate nici alte realităţi ale rugbiului nostru dintre care cele mai importante cred a fi următoarele : o insuficientă preocupare pentru juniori şi tineret în ideea propagării acestui sport în şcoli : (există un rugbi numit educativ care se joacă în echipe de 7 inşi, foarte răspîndit în Franţa, unde există zeci de mii de practicieni ai sportului cu balonul oval şi unde, doar în ultimul an, numărul lor a fost îmbogăţit cu încă 10 000 în urma introducerii rugbiului educativ în şcoli ; la noi sînt legitimaţi circa 3 000 de rugbişti) ; inexistenţa unei politici a echipei naţionale sau — mai corect — abandonarea politicii care se conturase în ultimii ani ; această politică trebuie să înceapă la nivelul echipei de juniori, s-o înglobeze pe cea de tineret şi să sfîrşească la formaţia de seniori. Mă scuz pentru repetarea sursei, dar în Franţa, ţara cu cel mai dezvoltat rugbi pe continentul nostru, există un Club al echipei naţionale care-i reuneşte — şi nu doar simbolic sau pentru serbări — pe cei apţi de a îmbrăca tricoul cu cocosul galic pe ecuson. Aici ei se întîlnesc, se cunosc, discută şi se antrenează. Aci se nasc desigur, viitoarele formule de joc şi de echipă, aci este atelierul de ajustaj a ceea ce va deveni echipa naţională.

Dacă am proceda astfel, ne-am da seama mai curînd şi fără riscuri, dacă este mai util să-l vedem pe Penciu pe post de aripă sau ca fundaş, dacă „gabaritul" fizic al lui Mircea Rusu poate suplini carenţele pregătirii sale fizice actuale, dacă Wusek poate face o pereche valoroasă cu Mateescu, într-un post pentru care nu este specializat. Aşa s-ar putea — eventual — evita întreruperea de 6 săptămîni a campionatului, insuficient explicată chiar de cele două întîlniri internaţionale consecutive, s-ar putea verifica periodic pregătirea fizică a lotului (pentru prima oară în ultimii 10 ani rugbiştii români au cedat în cea de-a doua repriză sub raport fizic), aşa s-ar putea găsi şi pregăti un conducător de joc în teren de talia unui Pîrcălăbescu, D-tru Ionescu sau Moraru. Atunci, poate că antrenorii români ar reuşi să stea liniştiţi pe banca ce le este rezervată (aşa cum a făcut Jean Prat la 27 noiembrie). Faptul i-ar scuti pe jucătorii echipei noastre să audă, în locul indicaţiilor tehnice, grave injurii ca cele ce le-au fost adresate în meciul cu Franţa de către prof. N. Pădureanu.

Pornisem de la ideea virtuţilor pe care rugbiştii noştri le-au demonstrat în atîtea rînduri. Mă simt obligat să arăt, deşi nu cu plăcere — evident, că ele au fost înlocuite în jocul cu Franţa cu abordarea unui joc neregulamentar, mereu pe muchea dintre îngăduit şi nepermis a legilor scrise ale sportului cu balonul oval şi pînă dincolo de cele ale eticii comune tuturor disciplinelor fizice (lovirea intenţionată a adversarului, proteste repetate la deciziile arbitrului etc.). De pe urma unor astfel de neregularităţi, de altfel, s-au înscris 6 din cele 9 puncte ale învingătorilor (vai dacă în locul blajinului Lacaze ar fi fost acum Michel Vannier ori măcar Albaladejo !...)

Fac aceste observaţii cu părere de rău, ca unul care îndrăgeşte rugbiul şi cerîndu-mi scuze colegilor de condei pentru acest amestec tardiv în treburile lor, iar eventualilor cititori ai scrisorii de faţă, în cazul că va fi publicată, pentru faptul de a-mi fi mărturisit o slăbiciune...

EMANUEL VALERIU

RADU BOUREANU

satul fără dragoste

Poemul dramatic al lui Radu Boureanu răspunde — mai înainte de toate — unui deziderat a cărui permanenţă nu poate fi contestată : valorificarea surselor folclorice în literatura destinată scenei. O asemenea preocupare pentru creaţia populară este sesizabilă într-o măsură mai redusă în celelalte scrieri ale lui Boureanu. *Satul fără dragoste* apărut într-o nouă ediţie, aduce şi din acest punct de vedere o împlinire firesc necesară. Desigur că apelul la motivele tematice specifice folclorului nu a eliminat intervenţia fanteziei proprii, manifestarea amprentei personale. Autorul — poet de prestigiu şi dramaturg — izbuteşte să retopească materialul furnizat de balade sau legende urzind cu ingeniozitate o ţesătură de idei şi simboluri care-i aparţin. Poemul subliniază tendinţa profund populară de preluare a tradiţiilor de luptă strămoşeşti, împletind-o cu îndemnul la neîncetată acţiune pentru păstrarea demnităţii dobîndite, pentru triumful virtuţilor omeneşti autentice. Dominanta spirituală a unei comunităţi de fapt populară rurală este — aş fi tentat să spun — anti-mioritică, (în accepţia ultragiată, compromisă a termenului care semnifică resemnare, pasivitate inertă). Satul cufundat în negurile blestemului cumplit în care flăcăii nu mai sînt încercaţi de patosul vitejiei, iar pe fete nu le mai mistuie aleanul dragostei — cunoaşte pe parcursul poemului o regenerare înviorătoare. Această devenire se produce treptat şi autorul recompune meticulos o ambianţă populată de prezenţe simbolice, o suită de „personaje" — argument care se înfruntă disputîndu-şi victoria. O lume de făptuiri din basme defilează prin faţa cititorului (eventualul spectator), transmiţînd filozofia robustă, vigoarea morală a oamenilor din popor care nu renunţă — cu riscul oricărui sacrificiu — la semeţia dîrză, la încrederea în forţele de care dispun. Accentul cade asupra cuplului de îndrăgostiţi : flăcăul chipeş şi fata frumoasă, reeditare, în fond a celebrei perechi : Făt Frumos şi Ileana Cosînzeana. Împotriva amorţelii obosite de care se lasă cuprinşi bărbaţii satului blestemat, printre care şi alesul inimii ei, Vlad, curajoasa şi mîndra Fira se ridică aprig şi cutezătoare. Odiseea ei prin codrii nepătrunşi, călăuzită de generozitatea Razei de lună, îi aduce un spor de cunoaştere, o deprinde cu primejdiile. Flăcăul iubit o urmăreşte, căutînd-o, iar drumurile şi lupta îi împrospătează vitalitatea. În structura poemului rămîne mereu vizibilă polemica acerbă cu inerţia. Fuga în timpurile şi spaţiile legendare îi permite poetului să-şi concentreze atenţia asupra demonstraţiei ideatice, fundamentată bineînţeles — aşa cum menţionam — pe o solidă armătură folclorică. (Remarc, în afara celor amintite, inspiratul episod în care, prin intermediul unui vis, se succed într-o apariţie încordată figuri baladeşti cunoscute ; aceşti haiduci sau voievozi din vechime îşi rostesc cu ardoare crezul lor, menit să-i îmbărbăteze pe urmaşi. De asemenea, prologul şi finalul, deşi aduc „personajele" plăsmuite, conţin o veritabilă doză de înţelepciune izvorîtă din folclor). Întrucît nepotrivită mi s-a părut introducerea cîtorva prezenţe halucinante de „femei în negru", purtătoare ale blestemului legat în vremea năvălirii cruciaţilor. De aici, o anume încetoşare de sensuri în fragmentele respective (o undă de mister, inutilă în desfăşurarea armonioasă şi limpede a poemului, complică artificios cîteva momente din fabulaţie). Cred, totodată, gîndindu-mă îndeosebi la menirea scenică a lucrării, că poetul a fost tentat pe alocuri, de ispita versului melodios, neglijînd condensarea materiei dramatice. Există o dilatare a anecdoticii, de loc binevenită, mai ales în primele acte. Plusul de intensitate devine mai evident spre final. Replicile îşi păstrează acurateţea şi vioiciunea în cele mai multe din episoade. Dar nu o dată încorporarea în veşmîntul lexical a unor termeni arhaici sau dialectici rămîne vădit ostentativă. („Cu *djeridul*, la Halca prin verigă, dam fără greş pe murgul meu în goană" sau „De frică sub *toharcă*, se zvîrcolesc în fînul din *coşere*") Dar înţelesurile vii, actuale, degajate de poem pun în lumină frumuseţea lăuntrică a oamenilor simpli, setea lor neostoită de adevăr şi dreptate.

MIHAI BOTEZ

VASILE REBREANU

de chemat bărbatul pe stele

Ţinuta artistică a ultimei cărţi a lui V. Rebreanu răspunde inegal recentelor sale căutări literare. Dispoziţiile lirice, preferinţa pentru sugestie, atmosferă, simbol, structurale artei prozatorului şi evidente chiar în volumele de creaţie „obiectivă", justifică, oarecum, evoluţia sa ulterioară, tentativele de împrospătare a modalităţilor estetice prin intermediul alegoriei, personificării, sugestiei folclorice sau a procedeelor narative moderne. Dar, aşa

cărţi ● cărţi ● cărţi

cum demonstrează numeroase povestiri şi nuvele cuprinse în **De chemat bărbatul pe stele** noile formule sînt utilizate de multe ori excesiv şi fără discernămînt. Alegoria greu descifrabilă maschează uneori lipsa de consistenţă a substanţei epice (**Cum o vezi cu ochii verzi, Schiţă**), căutarea crispată a semnificativului se rezolvă prin neaşteptate finaluri voit simbolice (**Ordalii**) sau printr-o artificială ancorare în absurd, care contrazice logica anterioară a naraţiei (**Mobila, Muta pămîntului**) sau completează ingenios. Nesuştinute de aripile largi ale fanteziei, procedeele fabulosului popular (personificări, metamorfoze), la care se apelează foarte frecvent, sînt departe de orice inedit şi coboară povestirile în anecdotic (**În pădure, O simpatică bătrînă surdă, Cînd se sperie calul**). Se mai adaugă la aceasta tributul plătit de scriitor unui didacticism edulcorat (**Poteca, Declaraţie, A.B.C.**) sau aplecării spre enigmatic, care complică nefiresc comportamentul personajelor (**Pe terasă cu faţa la musafiri**).

Pe linia unor mai vechi preocupări, volumul reconfirmă, însă, capacităţile analitice ale prozatorului care înregistrează discontinuu mişcări psihice crispate (**Am biruit bărbaţii atenieni, Cine îmi va dărui dimineaţa**) sau orchestrează investigarea stărilor liminare, prelungite în obsesie şi halucinaţii (**Horror vacui, Marşul, De chemat bărbatul pe stele**). Determinările crimei lui Ion Bocancea din **De chemat bărbatul pe stele**, se convertesc în reprezentări onirice şi fantastice, izvorîte dintr-o percepere voluptoasă a universului enigmatic, fulgurante notaţii transfigurează în **Marşul** peisajul dobrogean, văzut într-o istovitoare manevră militară, conferindu-i imensitatea şi aridităţile deşertului. Tehnica sugestiei configurează în cuprinsul lumii infantile, veche preferinţă a autorului, fizionomii şi comportamente mature. Copiii presimt viitoarele sentimente erotice (**Început de vară**), anticipează cu gravitate activităţi viitoare (**Cînd vine omul de la tîrg**) sau mimează relaţii neînţelese ale adulţilor, încărcate pentru ei de sensuri obscure şi magice (**Vînatul tăcut al verii**). Cîteva povestiri (**Rîul, Uşa**), reafirmă posibilităţile scriitorului de a transmite emoţia printr-o naraţiune sobră şi echilibrată, cenzurînd excesele de lirism. Folosite cu rezultate diferite, elementele folclorice, fertile în **Cînele negru** (ţesătură paremiologică lucrată cu virtuozitate) dar degenerate alteori în gratuită verbozitate (**De supus, Uite-o**) fac dovada utilităţii „experimentelor" artistice ale lui V. Rebreanu, atunci cînd sînt reclamate de conţinut şi stăpînite suficient de autor.

GABRIELA ADAMEŞTEANU

ION VINTILĂ

încleştarea cu moartea

Un jurnal, în momentul în care părăsind sfera notaţiei de uz personal se adresează publicului, presupune comunicarea unei experienţe proprii, inedite, care poate prin semnificaţia ei interesa pe cititor. Simpla inserare cotidiană de fapte şi întîmplări din viaţa autorului, chiar avînd „meritul" autenticităţii nu devine prin aceasta literatură. (Cum, de altfel, s-a observat, departe de a fi o condiţie sine qua non, autenticitatea oricărui jurnal destinat tiparului e de cele mai multe ori discutabilă.) Tocmai această simplă inserare de fapte şi întîmplări nu reuşeşte s-o depăşească Ion Vintilă. **Încleştarea cu moartea** relatează fidel evenimentele vieţii zilnice dintr-un spital : bolnavi care se internează, foşti bolnavi care părăsesc spitalul, gărzile de noapte, mici întîmplări din viaţa medicilor, intervenţii chirurgicale descrise amănunţit (chiar prea amănunţit uneori). Şi ici, colo, presărate cîteva comentarii de un lirism aproximativ care se vede bine că nu-i e propriu autorului : „Acolo trebue să fie uzinele «23 August». Muncitori ca şi noi lucrează. Noi reparăm ei construiesc. Dar noi reparăm oameni şi aceasta ne dă dreptul să ne măsurăm cu ei. Oameni poate face oricine, dar să-i repare..." Imediat apoi ni se comunică amănunte despre operaţia unei bătrîne care suferea de ocluzie intestinală ! Observator harnic, Ion Vintilă nu reuşeşte însă să selecteze secvenţele, de unde impresia de inconsistenţă pe care din păcate o lasă jurnalul său. Spun „din păcate" pentru că există în volum cîteva episoade care s-ar fi putut închega în chip fericit dacă li s-ar fi dat o altă finalitate. Simion Bunea, un fost pacient (oarecum notoriu datorită interesului manifestat de chirurgi pentru boala sa) este recuperat socialmente şi angajat ca îngrijitor într-un laborator al spitalului. Numai că forţînd nota, autorul îl transformă într-un veritabil erou şi-l pune să salveze în condiţii dramatice documentaţia laboratorului cuprins de flăcări.

Depăşind aceste stîngăcii, Ion Vintilă s-ar putea să ne ofere o proză mai închegată, mai bogată în semnificaţii.

ALEXANDRU CHIRIACESCU.

Critica, cititorii şi poezia

Este a doua oară cînd autoritatea literară a criticului Vladimir Streinu se pronunţă lucid despre atît de migratorul fenomen poetic contemporan, manifestat îndeosebi în reviste. Dacă prima dată a făcut-o în* Lupta *de clasă, mai recent a intervenit prompt* (Contemporanul, nr. 50, a.c.) *dînd astfel un exemplu de operativitate analitică atît de specialişti în problemele poeziei.

***Criticul discută atît despre diferitele aspecte ale psihologiei cititorului de literatură, cît şi despre obligativitatea criticii, despre rafinamentul ei. Observînd „furia" modernistă a unor mărunţi epigoni care şi-au făcut simţită prezenţa înfatuată în diverse publicaţii literare, dar în special în* Ramuri. *Vl. Streinu delimitînd eforturile spre înnoire artistică ale tinerilor poeţi, autentici şi laborioşi, de mimetismele întîmplătoare ale unor autori fără har, atrage atenţia că impresia totală de „ermetism" vine de la aceştia din urmă şi nu de la primii: „Această impresie vine de la cohorta de poeţi, care îşi robesc lăudabila voinţă de noutate a tinereţii unui ezoterism nivelant, acelei industrii comune de imagini abstruze, idee neajunsă la exprimare, vrăjitorie fără vrajă şi incantaţie fără cîntec. Paradoxul conformismului în inconformism le subminează fatal tinereţea şi poezia. Şi mirarea cea mai legitimă este că mai toate revistele de literatură, după ce au cultivat proza rimată, ritmată sau doar uşor metaforizată, cultivă de cîţiva ani această poezie în uniformă, de data asta, europeană". Dar orice cititor a putut să observe că aceste lamentabile experimente, dincolo de bunăvoinţa politicoasă arătată lor de unele reviste, au beneficiat şi de girul unor semnături de o anume autoritate. «Despre aceşti poeţi „originali" — scrie Vladimir Streinu — care ştiu numai că de la cuvîntul „Muză" vine „amuzament", ca şi despre dezarticulaţii de mai nainte, confratele lor mai mare, Miron Radu Paraschivescu, afirmă sub titlul* Unde ne sînt clasicii ? (Ramuri, *15.XI.1966) : „...dacă ar fi şi cinci puncte cardinale, aş putea să risc afirmaţia că fiecare dintr-înşii le reprezintă", ei fiind „clasicii modernismului". Poetul de mult admirat Miron Radu Paraschivescu nu ni se pare totdeauna de admirat în ipostaza de critic. Vrînd, cum spunea în bilanţul* După un an (Ramuri, 15.1.1966) *să favorizeze la fiece nou poet „vrednica năzuinţă de a aduce o voce distinctă în concertul tinerei noastre literaturi", — fapt întrutotul lăudabil şi citeodată chiar izbutit — el îi încurajează la indistincţia fie a obscurităţii metodice, fie a toanei umoristice.*

Poesis nu este însă Pythia, care delira în fumigaţii toxice, după cum nu este nici clovneasă modernă, oricît de năstruşnică».

Muncă fără spor

A apărut ediţia a II-a „revăzută şi adăugită", a Dicţionarului de neologisme *de Florin Marcu şi Constant Maneca. Ar fi inutil să mai arătăm acuta necesitate a unui astfel de dicţionar. Ceea ce însă nu ni se pare a fi inutil să arătăm este că nici această a II-a ediţie nu izbuteşte decît foarte puţin să pară „îmbunătăţită" — „cu toate eforturile de mai mulţi ani", cum mărturisesc modest cei doi autori, „conştienţi că lucrarea are încă lipsuri".*

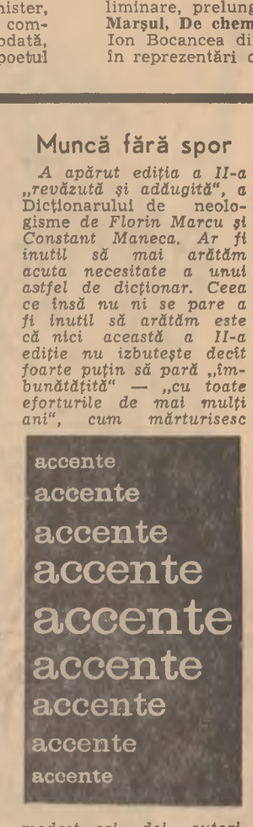

Că modestia prinde bine şi că păcatul mărturisit e pe jumătate iertat este una, iar că numeroase neologisme primite şi generalizate în limba noastră nu figurează în dicţionar este altceva. În plus, explicaţiile adesea incomplete sau alteori cu totul anapoda sînt nişte „lipsuri" pe care autorii aveau obligaţia să le evite iar editura să pretindă a fi corijate.

Nu ne vom opri la unele cuvinte pe care autorii, poate, le vor fi considerat barbarisme (best-seller, calofilie, brandy, vodcă, bighină, suspens etc.) şi nu le-au inclus în dicţionar, deşi altele, din aceeaşi categorie (twist, whisky ş. a.) au fost acceptate.

Vom poposi numai asupra explicaţiilor date expresionismului, impresionismului şi simbolismului de către cei doi lexicografi, pentru că ni se par exemple edificatoare : „expresionism s.n. curent literar şi artistic decadent (...) caracterizat prin tendinţa exagerată de a pune în lumină viaţa interioară în dauna lumii dinafară şi a impresiilor lăsate de aceasta"... „impresionism s.n. curent idealist şi formalist apărut în arta şi literatura burgheză (...) caracterizat prin indiferenţa faţă de problemele esenţiale ale realităţii sociale şi prin tendinţa de a reda nemijlocit impresiile personale şi de moment ale artistului"...

Cît despre simbolism, ce să mai vorbim ? ! Lexicografii autori ai Dicţionarului *îl expediază în şase vorbe : „simbolism s.n. curent în artă şi literatura burgheză"...*

În bibliografia de la finele Dicţionarului, *pe care cei doi pretind că au consultat-o, sînt consemnate 45 de titluri de dicţionare. Să confruntăm deci explicaţiile celor 3 cuvinte în cauză cu explicaţiile din* Petit Larousse, *Paris, 1965, menţionat în respectiva bibliografie. Iată ce spune* Larusul : „expresionism. *Formă de artă care ţine de intensitatea expresiei, stilizînd în chip adesea brutal..." „impresionism. Formă de artă, de literatură, care constă în a reda impresia resimţită, lăsînd de-o parte orice descriere a detaliilor. În artă, impresioniştii îşi alegeau, ca şi realiştii, subiectele din viaţa modernă, ducînd mult departe studiul în aer liber (...) Pictori ai aspectelor schimbătoare ale naturii şi mişcării, indiferenţi la eternul îndrăgit de clasici, impresioniştii au încercat să traducă senzaţiile lor vizuale. Principalii reprezentanţi ai acestei şcoli sînt Monet, Renoir, Sisley, Degas (...). Însuşi numele de „impresionism" pare să vină de la un tablou de Monet intitulat* Impresia soarelui răsărind, *şi care a fost expus în 1874"... „simbolism" Sistem de simboluri exprimînd unele credinţe. // Curent literar care a căutat să exprime tainicele afinităţi ale lucrurilor cu sufletul nostru (...) el grupează poeţii care, reacţionînd împotriva idealului estetic al „artei pentru artă", caută să sugereze, prin valoarea muzicală şi simbolică a cuvintelor, nuanţele cele mai subtile ale impresiilor şi ale stărilor sufleteşti" ş.a.m.d. Pare-se că e altceva decît ce ne spuseseră Florin Marcu şi Constant Maneca. Păcat că „definiţiile" lor duc în eroare pe cititor, şi păcat că au trudit atît de fără spor şi fără eficienţă ştiinţifică într-o direcţie penibilă, ratîndu-şi bunele intenţii.*

CICLUL SERILOR MEMORIALE LA CASA SCRIITORILOR „MIHAIL SADOVEANU"

In reluarea Ciclului Serilor Memoriale, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" (Calea Victoriei, 115) va avea loc miercuri, 21 decembrie crt., ora 19.00, o seară literară şi artistică dedicată lui Andrei Mureşanu.

Evocarea marelui cărturar, patriot şi poet va fi făcută de către Aurel Martin, critic literar, iar actorii Ludovic Antal, Aura Buzescu, Fory Etterle şi Titus Lapteş vor interpreta o suită antologică din versurile şi proza lui Andrei Mureşanu, de la a cărui naştere s-au împlinit recent o sută cincizeci de ani.

Agenda cenaclului „Nicolae Labiş"(117)

Au trecut zece ani de cînd într-o seară tîrzie şi rece, tînărul albatros al poeziei noastre noi, Nicolae Labiş, s-a prăbuşit din zborul lui frumos. Cenaclul care-i poartă numele a programat în ultima şedinţă un recital din versurile sale. La masa prezidiului au luat loc acad. Zaharia Stancu — preşedintele Uniunii Scriitorilor —, Eugen Barbu — redactor şef al revistei Luceafărul —, I. D. Bălan, Dragoş Vrînceanu, Violeta Zamfirescu şi Dinu Săraru. După ce Eugen Barbu a adus un scurt şi cald omagiu dispărutului, acad. Zaharia Stancu a evocat emoţionant ultima sa întîlnire cu Nicolae Labiş, redactor pe atunci la revista Gazeta literară.

*Au recitat apoi actorii Ştefan Radof de la Teatrul Nottara (poeziile Vîrsta de bronz, Spiritul adîncurilor şi Dor), Monica Ghiuţă de la Teatrul din Ploieşti (*Scrisoare mamei *şi în seara de aramă), Ludovic Antal de la Teatrul Mic (*Clio *şi cîntec de inceput), Luminiţa Iacobescu de la Teatrul Naţional din Craiova (*Albatrosul ucis *şi* Primele iubiri*), Cristina Tacoi, de la Teatrul Nottara (*Miorita*). Violeta Andrei de la Teatrul Municipal (*Moartea căprioarei*).*

În încheierea serii poetice, actriţa Monica Ghiuţă a recitat Subiect de baladă.

cronica literară

george bălăiţă:

„conversînd despre ionescu"

Faptul că George Bălăiţă se află încă într-o anume fază a căutărilor e atît de evident, şi în Conversînd despre Ionescu, încît nici n-ar mai trebui, poate, consemnat. Dacă îl înregistrez, totuşi, insistînd asupra lui, e pentru că nu-l caracterizează doar pe acest foarte înzestrat prozator, ci şi pe mulţi alţi colegi de generaţie şi, în consecinţă, se arată a fi simptomatic pentru o categorie mai largă de tineri (şi nu numai de tineri) scriitori cuprinşi de febra însuşirii unor modalităţi de expresie care (subiectiv măcar) să-i reprezinte la un nivel cît mai apropiat de ideal. Problema nu e însă nici pe departe una de ordin exclusiv formal. Ea îmbrăţişează, firesc, şi ceea ce se numeşte viziune, şi ceea ce constituie, de la caz la caz, materia epică predilectă. Căci (formulez, se înţelege, un truism) important e nu numai cum este transfigurat adevărul vieţii, ci şi ce anume adevăruri sînt comunicate în cutare sau cutare text literar. Efortul vizează, pe scurt, ideea de originalitate, coeficientul de inedit pe care îl aduce opera. Căutarea desemnează (precum iarăşi se ştie) un moment al unui proces complex în care scriitorul se caută pe sine, avînd (uneori) senzaţia că s-a găsit, că s-a autodepăşit, că defrişează ţinuturi necutreierate de nimeni, convins (alteori) că totul nu e decît un experiment, o tatonare, un joc. Certitudinea se îmbină, de regulă, cu incertitudinea, posibilul cu improbabilul, stăpînirea uneltelor cu mînuirea lor stîngace. Manifestare, la unii, a nevoii de a intra într-o zodie stilistică şi tematică nouă, de a ieşi, deci, din canoanele unor modalităţi şi spaţii problematice încercate (cu ori fără succes) anterior, căutarea capătă, la alţii, mai cu seamă la debutanţi, semnificaţia unei prime opţiuni, recomandată în genere nu de înclinaţii temperamentale tiranizante, ci de modă, adică de tipul de literatură frecventat de anume contemporani mai mult sau mai puţin prestigioşi sau, în egală măsură, de nonmodă, adică de formulele ieşite din circulaţie, dar insistent cultivate în epoci revolute. (Interesant e că aproape niciodată — fenomenul îşi are explicaţii dialectice — căutarea nu echivalează cu reluarea, la nivel superior, a experienţelor în vogă în etapa imediat precedentă. Acestea din urmă sînt, îndeobşte, abandonate). Dacă la Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, de pildă, sau, în zilele noastre, la Zaharia Stancu, Eugen Barbu şi Marin Preda, ideea de căutare traduce dorinţa de neîncetată înnoire, la cei mai tineri, unde punctul de plecare nu indică experienţe încheiate, căutarea se produce relativ anarhic, bîlbîitor. Ei seamănă cu „degustătorii" de vinuri, lipsiţi de practică îndelungată, care, nedeprinşi cu aromele, sfîrşesc prin a se ameţi şi prin a încurca soiurile.

Nu e însă cazul lui George Bălăiţă. La el căutarea nu ţine de momentul opţiunilor iniţiale, ci de acela al individualizării viziunii şi al racordării temperamentului stilistic la obiectul reflectabil artisticeşte. De aceea, nuvelele sale nu configurează imaginea unui scriitor adus la rolul de simplu experimentator, amăgit ca alţii de iluzia de a-şi fi găsit personalitatea răsfrîntă în nu ştiu care modalitate narativă asiduu practicată aiurea de (să zicem) Faulkner sau Hemingway, Salinger sau Kafka, ci fizionomia unui prozator care, căutîndu-se pe sine, împrumutînd procedee de compoziţie sau simboluri, e totuşi nu o dată aproape de ţintă. Ambiţiile sale nu par, de altfel, să urmărească performanţe de natură tehnică, succese de ordin arhitectonic sau strict stilistic. Încă în Călătoria (1964) comentatorii sesizau pe bună dreptate capacitatea lui Bălăiţă de a prospecta lumi morale, de a le fundamenta social existenţa, de a opera cu metafore simbolice, de a utiliza decupajul cinematografic şi suspens-ul, de a analiza, într-o manieră ce-l arăta familiarizat cu numeroase taine ale meşteşugului. Nu s-ar putea susţine că această capacitate era întotdeauna exhaustivă, că priceperea de a rotunji profiluri umane viabile şi de a ţese conflicte vitale, încărcate de bogate implicaţii, atingea numaidecît nivelul exemplarităţii. Carte de debut, Călătoria certifică însă, incontestabil, apariţia unui talent ale cărui căutări se vădeau a fi fructuoase.

**Conversînd despre Ionescu nu face decît să confirme speranţele, să întărească impresiile, să adîncească liniile individualizatoare anunţate în volumul precedent, să clarifice o anume orientare a autorului spre analiză, spre proza de fantezie şi de descifrare a laturilor fantastice ale existenţei sufleteşti în veşnică şi imprevizibilă mutaţie, spre jocul planurilor temporale comprimate, spre tipologiile insolite. Bucata cea mai caracteristică, veritabil exerciţiu de virtuozitate, e, în privinţa aceasta, nuvela Palladion. Titlul denumeşte un joc ale cărui raţiuni simbolice sînt indubitabile. „Palladion se joacă folosind o tablă obişnuită de şah şi numai cinci piese. La sfîrşitul partidei se cîntă obligatoriu în cor vechiul cîntec de chef : Ahoe, îndrăzneţule Ulisse... Una din condiţiile-cheie ale jocului : cele cinci piese nu trebuie să se cunoască între ele. Faptul că se poate juca de unul singur e numai în aparenţă lipsit de importanţă. Într-o vară, cei cinci (precizează în continuare autorul) profitară de lipsa mea de experienţă (...) şi o şterseră la Bucureşti". Citind nuvela, ai senzaţia că, de fapt, George Bălăiţă se „joacă", vreau să spun : concepe actul de creaţie ca un „joc" de-a viaţa, de-a adevărul, de-a realitatea. Pe tabla de şah (metaforă a lumii) se află piese-actori, reprezentînd tipuri morale. Odată imaginate, personajele sînt lăsate să evolueze potrivit logicii lor interne, să se comporte ca individualităţi posibile, suverane pe gîndurile şi sentimentele lor. Scriitorul-demiurg le supraveghează, le înregistrează reacţiile, le urmăreşte mişcările, le notează monologurile şi dialogurile mentale, le comentează atitudinea, întregindu-le, cînd e nevoie, profilul cu informaţii suplimentare. Fruct al fanteziei savant dirijate, eroul nu are o existenţă reală (în înţelesul curent al cuvîntului), ci una parabolică. Valoarea lui social-psihologică e abstrasă în simbol şi privită, ca atare, în acest plan. Nici Grigore, nici Baltazar, Spînul, Contele sau Patrocle (nume convenţionale) nu sînt, de aceea, personaje în sens cotidian, nici gara, trenul, compartimentul nu sînt, la rîndu-le, noţiuni cu conţinut identic celui obişnuit, ci întruchipări ale unor idei, stări, formule sufleteşti, a căror substanţă (ideatică sau sentimentală) nu se coagulează în jurul vreunui nucleu relevant. Cercetată, celula morală a eroilor e, dimpotrivă, informă, confuză, aliaj de conştient şi subconştient. Prin interesul acordat memoriei afective a personajelor, fluxului continuu al acesteia

ion bănuţă

olimpul diavolului

fragmente

panorama cucutei

Am să beau din cer cucută
să văd cine mă sărută.

panorama pomului roşu

Trecuse timp de la izvoade,
şi maica Geea a zbucnit din haos,
din fundul fără laur
cu trupul ud de apele sărate.

S-a strîns apoi în glia grea de cernoziom,
să nască ierburi, greieri şi copaci, şopîrle,
scuipînd culoare, oase,
din coapsa Evei pe Adam.

I-am cunoscut pe toţi urzind minuni,
pe Ramses şi Pericle,
pe Giordano şi pe Luther
pe Spartacus şi pe Lenin,
pe Fidias, pe Michelangelo Buonarotti,
pe Cimabue şi pe Sancho Pança,
pe Afrodita şi pe Roi-Soleil,
şi pe Isus urcînd pe cruci de născociri
neantul sîngeros din Ghetssemani.

Din trupul lui Adam cel îndoit
şi-al Evei mlădioase ca un şarpe,
răscumpărată cu venin,
s-a înălţat în patimi mari
un pom mai roşu decît focul...

Şi Geea l-a privit prelung rîzînd ascuns,
temîndu-se în sîn de răsvrătire.

panorama idolilor

Idoli :
ai lăcustelor,
ai ierbii,
ai vîntului,
ai mării,
ai dimineţii,
ai nopţii,
ai zilei,
idoli dintre cer şi noi —
sînteţi goi, cumplit de goi !

panorama bunului meu dumnezeu

Doamne, mă închinam, umil, în zare,
să fiu eu însumi şi să tremur de-albastru pe mare,
mă închinam la alge şi la tine.
să gem de adevăr, de bine,
să văd greierii în mărăcini
boii în pădini verzi şi-n lumini,
vecinii să mă ucidă pe-aproape,
ca albatroşii peştii reci din ape,
să nu-mi pierd oile în văi,
iubirea să nu moară în odăi,
gîndul să are singur pămîntul,
întrebările mele şi vîntul,
să trec de malurile negre, de tine,
să te văd, Doamne-n uitarea de sine.

Degeaba !... Eşti tîlhar, popa Ilie
din satul meu te joacă pe frînghie, —
îşi desfată-ntre colaci orătăniile,
cînd tu mi-arunci, de cristal, absurd, mătăniile.

Doamne, am vrut să te mai admir,
de miracolele sfinte să mă mir, —
grele contradicţii ai răsturnat în mine,
rid şi plîng în Bucureşti de ruşine.

Saltimbanc al minciunii,
Doamne, Eu te-am plăzmuit,
iartă-mă eşti prea ipocrit
cameleon dintre răzoare,
preschimbi stupoarea în candoare
şi-mi torni pe trup anomalii...

Hai, Scîrbă-Mare, pe la mine ştii să vii
în colivia unde m-ai scuipat ?
N-ai aripi la picioare ?... Ce păcat !

panorama morţii mele

Voi asista perfid la moartea mea lîngă sicriu
rîzînd ascuns de-acest splendid spectacol cimpenesc
lîngă Durerea sfîşiată de nesomn
în lacrimile rupte dintr-un vad secat
în barca răsturnată-n gînduri.

Ipocrizia,-n doliu, va veni, la bal mascat,
jucînd în gene bucuria că sînt mort, —
îmi place arta ei, vai mie, — nu ştiu s-o admir.

Nedumerirea va veni, lîngă coşciug, buimacă foarte, —
nu ştie dacă-i bine de-s copac în vînt,
ori jos pe catafalc încremenit frumos,
cerîndu-mi doar audienţe lungi,
invocîndu-mă abil post-mortem.

Indiferenţa va veni,-nşirîndu-se după cortegiu, —
e-o crimă, doamne, să aduni un timp pierdut,
să nu te laude din lene, nici să te înjure !

Voi fi prea trist la moartea mea văzînd că ochii reci
n-au plîns pe ramură de vis durerea-ntreagă-a lumii,
n-au rîs prea plin în vraja plină de adaos,
n-au vînturat sublim culorile din vremuri,
nisipul mării nu l-au descîntat de-ajuns.

Voi fi prea trist că buzele iubirii au murit
şi marmura nu le-a ştiut cuprinsul de argint, —
nesărutînd destul pămîntul, cerul, apa,
şi nerostind supremul blestem împotriva fricii.

Voi fi prea trist că braţele de-argilă n-au ajuns
nici începutul, nici sfîrşitul lumii,
nici care stea ascunde un sublim poet.

Voi asista perfid la moartea mea lîngă sicriu
rîzînd ascuns de-acest splendid spectacol cîmpenesc.

Desen de ILEANA DĂSCĂLESCU

panorama şarpelui

Şarpele-şi răsfrînge trupul pînă-n drum, —
o, nu-l doare capul, ci-i e dor de fum.

Fumul e un şarpe şi se pierde-n sus, —
popii spun că-i chica Domnului Isus.

Gîndul e un şarpe şi se-ascunde jos
unde omul-rege-i slab şi mocirlos.

Lauda-i un şarpe şi îţi dă plăceri, —
să răstorni Cetatea dintre nicăieri.

Şarpele de casă stă la clavecin,
doamna sfîntă, blondă, şi l-a luat vecin.

Şarpele e urma dintre om şi drum,
o, nu-l doare capul, ci-i e dor de fum.

panorama complicaţiei

Cobor în tot ce-am fost din veac în veac :
în ierbi de leac, —
în sărbători de-argint pierdut,
în oase de strămoşi şi de mamut,
în piatră,-n frunze de iubiri,
în trestii de aleau subţiri,
în viermi, — în rîmele prelungi —
în şerpii răsturnaţi în dungi,
în plîngeri strîmbe şi în rîs bălţat,
în demagogi, şi în Pillat,
în vameşi, farisei,
în lut şi dumnezei,
în Moise şi în tablele lui gri,
în Cain ce se haini,
în Iov, martiriului trupului scăzut,
şi în Ovidiu aşternut pe scut
în Eminescu slava mea postumă,
în lumea ce se-adună-n humă,

panorama morarului

Nu-mi mai măcina morare
orele din Vadul-Serii
şi secundele plăcerii, —
moara, moara ta mă doare.

Nu-mi mai măcina morare
ploile de astă vară,
căţăratul meu pe scară, —
moara, moara ta mă doare.

Nu-mi mai măcina morare
soarele de pe veşminte
stelele de mai'nainte, —
moara, moara ta mă doare.

Nu-mi mai măcina morare
apa, iarba, cărăbuşii,
faţa din oglinda uşii, —
moara, moara ta mă doare.

panorama speranţei

Zăceam în fund de mare lîngă scoici întoarse
cu ochii-n vraja dintre maluri,
vedeam cum moare Universul, —
numai speranţa niciodată.

Zăceam în lanţuri de-antracit păgîn,
îmi ruginise carnea în durere,
în întunericul din vechi biserici, —
numai speranţa mă scotea dintre mizerii.

Zăceam în grînele ce mor de vînt
şi născoceam eu singur rodul fără grai,
îmi ciuguleau boierii toţi din trup, —
numai speranţa se-arăta ca Lazăr dintre morţi.

Zăceam în magma marilor invidii,
catranul lumii se-ntorcea invers în mine,
în haine de-altceva, de in, —
numai speranţa mă scotea din iad.

Zăceam în catedrale de senin
unde femeile erau sfioase
ca şerpii de venin, —
numai speranţa îmi salva iubirea.

panorama tăierii capului

Mi-a căzut capu-n Dacia de fier, —
urcam spre Roma-n margine de cer.

Mi-a căzut capu-n Cîmpia Turzii, —
plîngeau privighetorile, sturzii.

Mi-a căzut capul în Dealul Spirii, —
suiam pe baricada iubirii.

Sînt doar eu, Ion Botezătorul, —
şi duc apă vie cu ulciorul.

panorama păianjenului

Ţese fire lungi maestrul,
din văzduh, din fund de pîntec,
şi strecoară-n vechi iluzii
început naiv de cîntec.

Vine-o gîză să se plimbe
pe-a argintului cărare.
Strîmb, maestru-i sare-n cîrcă, —
gîza moare de mirare.

panorama legănării

Şi m-aş legăna în soare
să dezleg ce nu mă doare.

Şi m-aş legăna în ape
să dezleg unde-i aproape.

Şi m-aş legăna-n pămînt
să dezleg de ce nu-i vînt.

Şi m-aş legăna în grîne
să dezleg ce mai rămîne.

Şi m-aş legăna-n mesteceni
să dezleg de ce mă legeni.

Şi m-aş legăna în mine, —
să dezleg şi rău, şi bine.

panorama rîsului

Dimineaţa rîsul îmi aprinde gîndul, —
plînsul zace-alături în piept fulgerîndu-l.

In amiezi de aur rîsul mă desfată, —
plînsul mă vesteşte că sînt bun de plată.

In amurguri rîsul trupul mi-l cuprinde, —
plînsul la tarabă pe un ban mă vinde.

panorama plînsului

Dimineaţa-n rouă plînsul mi-l adun, —
rîsu-aleargă-n mine armăsar nebun.

In amiezi de aur plînsul mă sugrumă, —
rîsu-l scot eu singur din argint şi humă.

In amurguri plînsul dulce mă doboară, —
rîsul stă alături, marea mea comoară.

panorama rănilor mele

Şase gloanţe m-au ajuns,
m-au ajuns, nu m-au pătruns,
numai în a şaptea zi, —
cînd vrui a mă odihni —
unul rău mă găuri.

Vai, la rană nu ajung, —
mi-a căzut şi braţul stîng.

panorama strugurilor copţi

Strugurii s-au copt ieri noapte-n foc, —
inima a descîntat în ei un joc,
toamna vinde ţîţe dulci-colos
între lacrimi foarte de prisos.

Via plînge lîngă nişte sfinţi,
omul scuipă versuri peste dinţi
şi le-nchină strugurilor hoţi.
răstignind iubirile din nopţi.

panorama ploii

O ! Razele de aur cad prea roase de ploaie, —
ucise-s în mitica păstaie,

In sîn tristeţile,
în apă dimineţile.

Ce ploi or fi fiind în mine,
în marginea dintre sulfine ?

Nici-o ploaie nu mă satură...
Extatică codobatură !

panorama bahică

O, de-ar ploua cu vin în casă
să se scufunde vechea masă,
în valul blond să joace ude
ferestrele, — ca paparude.

marcel grădinescu

perpetuum mobile

— *Cine urmează ? Ce doriți ?*
— *O broască.*
— *Ce fel de broască ?*
— *O broască.*
— *Broască, broască, dar de ușă, de geamantan, de... la ce vreți s-o puneți ?*
— *La poartă.*
— *Pe dreapta sau pe stînga ?*
—*Cum pe dreapta sau pe stînga ?*
— *Dumneavoastră cînd intrați cum intrați ?*
— *Din stradă.*
— *Nu asta. Cu ce mînă deschideți poarta ?*

Cumpărătorul se sfătuiește cu consilierul tehnic ce-l însoțește și care asistă cu mare liniște la tot. Concluzia a fost dată prin cîteva semne din cap. Vînzătorul s-a adresat altor cumpărători care, după ce-au fost serviți, s-au dus în treaba lor. Nemaifiind nimeni și cei doi neclintindu-se din loc, au fost întrebați :

— *Ei, cum să fie ?*
— *O broască.*
— *Bine, știu. Dar pe dreapta sau pe stînga ?*

Tăcere.

— *Cum intri, domnule, pe poartă ?*
— *Din stradă.*
—*Din stradă ! Dacă eu sînt poarta, cu ce mînă o deschizi ?*
— *Cu asta.*
— *Atunci pe dreapta.*

Vînzătorul face un semn a lehamite cu mîna și servește un cumpărător nou venit. Cei doi iar se consultă și consilierul tehnic iar dă din cap.

— *E, v-o dau pe dreapta sau pe stînga ? Să nu-mi veniți după asta să v-o schimb, că nu pot. Ați ieșit, gata. Spuneți.*
— *O broască.*
— *Știu, știu, da ce broască ?*

Tăcere.

— *Ce stați așa, frate ? Spuneți odată, așa sau așa ?*
— *Și ce strigi la noi ?*
— *Uite ce-i. Eu n-am chef să mă cert, că trebuie să fiu atent aici. Spuneți-mi omenește să-nțeleg ce vreți. Să-nțeleagă și dumnealui și dumneaiei. Vă servesc și duceți-vă sănătoși.*
— *Ne ducem, da noi ți-am cerut o broască.*
— *Bine, broască vă dau. Da cum să fie ?*

Vînzătorul iese de după tejghea, ia de mînă pe cumpărător și arătînd spațiul pe unde a ieșit :

— *Să zicem că asta-i poarta. Dumneata pe unde intri ?*
— *Casa i-n partea ailantă.*
— *Bun. Să trecem în partea ailantă. E, cu ce mînă deschizi ?*

Tăcere și nemișcare.

— *Ce mînă pui ca să deschizi ?*
— *Asta.*
— *Așa spune frate. Stînga deci.*

Cumpărătorul se duce lîngă consilierul tehnic care la sfîrșit dă din cap. Apoi se așează în fața tejghelii. Vînzătorul, sătul de interogatoriu, pleacă pe ușă și după o vreme vine un tovarăș de-al lui.

— *Dumneavoastră ce doriți ?*
— *O broască.*
— *Pe dreapta sau pe stînga ?*
— *De poartă.*
— *Pe dreapta ? Cum intrați pe poartă ?*
— *Din stradă.*
— *Și cu ce mînă o deschideți ? Gîndiți-vă bine. Că dac-o luați, nu v-o mai schimb.*
— *Băi tovarășe, și tu și dl de plecă...*
— *„Tu" să spui cui îi vrea, nu mie. Că n-am păscut porcii-mpreună.*
— *Ce porci, băi tovarășe ? Dă-mi dracului o broască și mă duc.*
— *Îți dau, omule, da spune-mi pe ce parte. Că dacă nu-ți place și vii cu ea înapoi nu ți-o mai schimb. Asta s-o știi.*
— *Fie cum o fi, numai dă-mi-o odată.*
—*Atunci îți dau două și gata. Ce să ne bălăbănim atîta ?*
— *Cum să-mi dai două ?*
— *Păi, cum dacă nu-mi spui pe ce mînă ?*
— *Păi n-am spus ?*
— *Ai spus, da n-am priceput. Dumneata ai înțeles, tovarășe ? Dumneavoastră ați înțeles ? Atunci cum să înțeleg eu ?*

Cei doi iar se consultă și vînzătorul se ocupă de alți cumpărători.

— *Ei, pe dreapta ? Pe stînga ?*
— *Eu intru din stradă așa.*
— *Atunci pe dreapta.*

Intră și celălalt vînzător.

— *Ce dracu, neică, n-ați mai terminat ?*
— *Să drăcui pe tat-tu nu pe mine. C-am cerut o broască...*

Aici vorbele se urlă.

— *E, ai cerut o broască.*
— *Am cerut o broască.*
— *Și ce-i dac-ai cerut o broască ? N-am broască.*
— *Cum n-ai broască ?*
— *Uite, n-am.*
— *Cum n-ai ?*
— *N-am.*
— *Stați, stați, intervine celălalt vînzător, că nu-i nimeni surd aici. Tovarășul a cerut o broască. Cum să fie broasca ?*
— *De poartă.*
— *Nu asta. Pe ce mînă să fie ?*
— *Ce mă tot iei pe mine ba pe dreapta, ba pe stînga ? Că m-am zăpăcit de tot.*
— *Te-i fi zăpăcit, da trebuie să-mi spui pe ce parte. N-oi vrea să intri ca orbetele, de-a bușilea.*
— *Băi tovarăși, omu vorbește serios cu voi și voi îl luați cu orbete, de-a bușilea.*
— *Ia ascultă, dom'le, lasă-ne naibii și du-te la alții. Noi nu știm să te servim. Suntem proști.*
— *Cum sînteți proști, bre ? Atunci la ce drac' mai stați aici ?*
— *La ce, la ne ce, du-te și lasă-ne.*
— *Cum să vă las ? Ce-i mare lucru ? Dați-mi o broască.*

ș.a.m.d.

dumitru dinulescu

după teatru

Ion Măduvă, cronicarul dramatic al ziarului din localitate, întîrzia. Femeia deschise umbrela și înghiți o ciocolată.

Ion Măduvă se dădu jos din tramvai, traversă în fugă, surise femeii, o luă de braț și se pierdură în josul străzii. Femeia era înaltă, cu picioarele lungi, într-un pardesiu albastru. La garderobă cronicarul dădu bacșiș un leu, își potrivi părul într-una din oglinzi, femeia, cu excepția bacșișului făcu același lucru și intrară, ținîndu-se de mînă, în sala de spectacol. Spectacolul era prost. Măduvă se ridică în timpul unui pasaj prea lung, se duse la bufet și cumpără două ciocolate. Se-ntoarse înainte de terminarea actului și dădu femeii o ciocolată. Femeia îi dădu să muște din ciocolata ei, femeia mușcă din ciocolata lui. După ce-și terminară ciocolata cronicarul spuse un banc, referitor bineînțeles, la replica în curs de rostire. Femeia rîse.

După terminarea spectacolului avu loc un incident. Femeia-și aduse aminte că Ion înjurase, în timpul spectacolului, la un defect de interpretare, așa explicase el.

— Bine dragă, dar nu mă pot abține !
— Dacă ești cu mine, abține-te!
— Bine dragă, dar nu m-am putut abține !
— Ion, ce fel de om ești tu ?
— Sînt sluga ta, răspunse Ion.

Femeia rîse.

— Dovedește-mi !

Ion îi ținu pardesiul, femeia-și strecură brațele, în mînecile albastre, pe care ploaia tot nu se uscase. Ion o luă de braț, ieșiră în stradă, ploua și aerul mirosea a iarbă.

De după un gard, Ion rupse o creangă de liliac, o întinse femeii și întrebă :

— Nu ți-e de ajuns ?
— Nu mi-e de ajuns, răspunse femeia, dar creanga e frumoasă.
— Vrei încă una ?
— Da, răspunse femeia.

Cronicarul mai rupse trei crengi.

— A fost vorba de una, observă femeia.
— Am exagerat, mărturisi Ion.
— Lua-te-ar naiba ! exclamă femeia.

Ion rîse. Deasupra lor și în jur ploaia se stăvili. Femeia leșină. Ion o luă în circă pînă la farmacia de peste drum.

— Dați-i săruri, zise.

Farmacista înlemni.

— Tu, Ion ?
— Eu, zise Ion.

Peste două săptămîni farmacista obținu transferul în altă localitate, fără teatru permanent, fără tramvai. Ion își dădu seama că viața pe care o duce e nesemnificativă.

La una din mesele rotunde la care fu invitat își mărturisi vina.

Farmacistei îi fu anulat transferul, Ion se transformă-n broască și trăi așa, o bună bucată de timp, pînă avu un accident și muri.

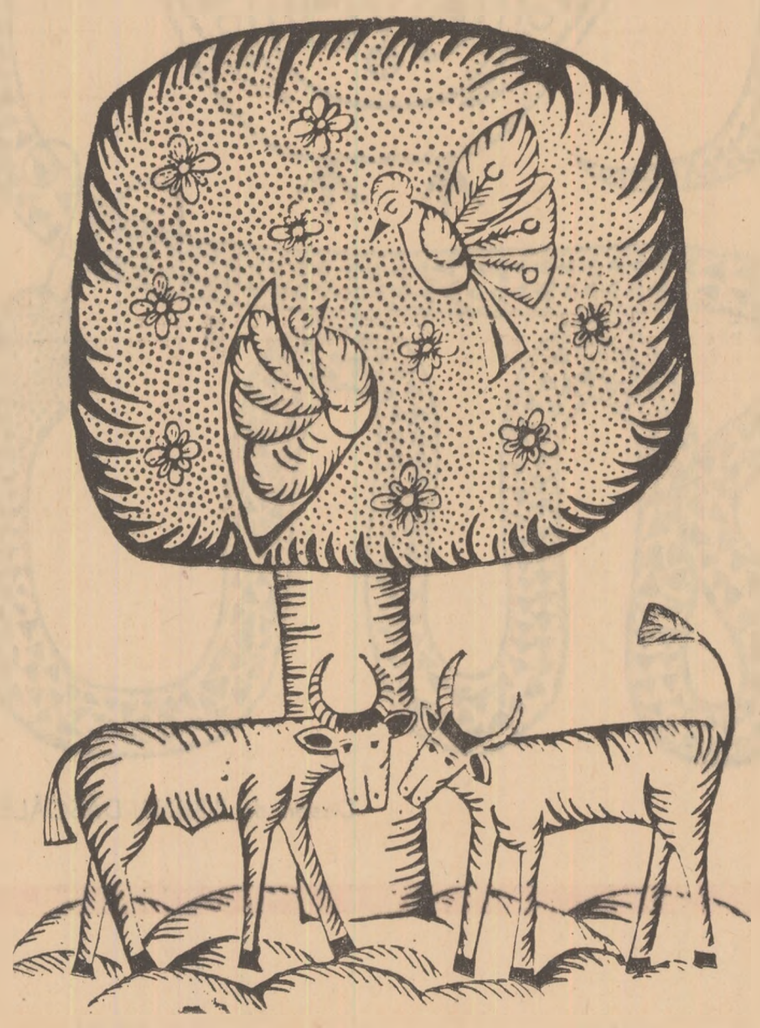

ILEANA DĂSCĂLESCU — „Primăvara"

eugen teodoru

breloc pentru un parazit

Multe femei își amintesc de el că le-a servit sirop de stihuri zaharisite cu bătrînele și răsuflatele rime : mare, tare, sare, este veste, pește, înlocuind tot ce nutriseră înainte de apariția lui, altora.

A risipit concurenții, prin apariția lui pedantă de bărbat scuturătel, îngrijit cu hăinuțele călcate, uneori exagerat de bățos, pomădat, învăluit de o aroganță rituoasă și cam de prost gust. Femeile se prăpădeau după el în schimb era dezagreabil oamenilor în toată firea.

Tactica utilizată în cucerirea partenerelor ? simplă și veche.

Compunea de la început un zîmbet fad, indecis care-i împodobea chipul atrăgător, spre a nu trezi speranțe timpurii și prea numeroase, efectul asupra partenerei, căci declanșa un sentiment tulbure, ambiguu, de pierdere posibilă a ceea ce abia au întîlnit, un om plin de farmec.

Fiecare din ele golind inima și-au mobilat-o urgent cu portretul lui ; ipoteza dispariției acestui unic și inestimabil Don Juan le zvîrlea în mijlocul spaimelor și perseverau în a-l cultiva.

Poate de aceea nu mai aveau timp să observe, scăderile lui de profesiune și reputație ; la 40 de ani nu ajunsese mai mult decît un biet figurant de teatru, un șoarece de culise, incapabil să execute saltul din obscuritatea vocației eșuate, către ceva mai deosebit. Nici în garniturile cu patru distribuții nu-l mai foloseau regizorii fiindcă nu s-a putut remarca decît ca o figură ștearsă din pletura anonimă de ostaș, scutier, popor.

Privindu-l însă după spectacol cu cîtă emfază ieșea pe ușa artiștilor l-ai fi putut confunda cu vreunul din oamenii de aur ai scenei. La asta te îndemna ținuta lui studiată, pasul ferm. Spilcuitul tîra după sine miresmele parfumului bărbătesc de pe dosul reverelor sau dintre cusăturile cămășilor cu mîneci și guler scrobite ca marile vedete. Cine era atent îi ghicea prin aceasta prostia țeapănă dar bine camuflată.

Mă întrebam cu ce naiba le-o fi încîntat pe ele, mai ales după ce l-au văzut cu ochii proprii în formă de manechin, protăpit în halebarde ori ca servitor în redingotă, stingînd mucurile luminărilor din policandre, plecîndu-se adînc spre dosul malacoavelor crețe și fosnitoare, cînd părăseau scena.

Ochii lui reci și imobili, culoarea veninului, ceva incert între verde și căprui, scrutau de sub perucă sau chivără golul sălii cufundate-n beznă, doar o descoperi conița instalată în fotoliu, să-l privească „jucînd". Se vede treaba, însă, că acele gîște nu se lăsau cuprinse de oroare, la vederea mediocrității lamentabile a „artistului" ci i-o acceptau în numele bucuriei de a ieși cu un „domn" în lume.

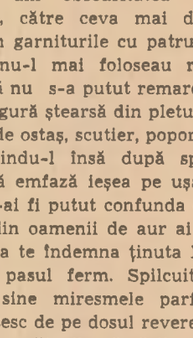

La restaurant, acolo își dovedea el farmecul și priceperea, acolo era ca la el acasă ; gîsca se așeza, el zîmbea afabil pînă lua loc, apoi se răstignea în spetează, își deschidea tabachera aprinzînd țigara în scîrbă, sfidîndu-i pe cei din local de la mare înălțime.

Sfîrșitul cinei îl găsea cu mîna întinsă sub masă, după economiile fetei, poșeta se căsca spre degetele

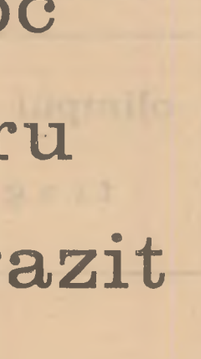

agrafe cu un rubin, ceas cu 24 și extraplat. Într-un cuvînt ceea ce visase în viață obținuse în cîteva luni.

Cînd devotata parteneră a trecut cum era și firesc în spatele unor gratii nici un semn din partea mult iubitului actor, chestiunea respectivă mirosind urît el a și dat bir cu fugiții, uitînd-o re-pe-de, re-pe-de.

Bineînțeles că zestrea vestimentară îi facilită triumfala intrare în locuri mai greu accesibile, în cercuri artistice sus puse, în familii alese, spre găsirea uneia mai fructuoasă și mai utilă. Mustrări de conștiință ? Scrupule ? Vedeți-vă de treabă, machiaverlîcul e sfînt, el te duce unde nici nu visezi ! Și vă asigur că a nimerit exact unde țintea.

Astăzi cîntecul lebedei (căci nu s-a mai încurcat cu niște gîște oarecari ci cu o lebădă cu pene de aur) se lasă maltratat de un asemenea geniu al platitudinii și încurajat de aceeași lebădă sufocă sertarele unei instituții cu produsele lui versificate, pretins poetice și fiindcă a fost decretat poet la domiciliu i s-au propagat virtuțile cu mărinimie și în public. Oh, mare e puterea dragostei și oarbă ! Uitam să vă spun că din fragedă tinerețe a rîvnit nu numai la grațiile Thaliei, care s-a dovedit nemiloasă și inertă întorcîndu-i spatele de vreme ci și ale Caliopei, la rîndu-i tot surdă față de implorările pigmeului.

Cîțiva vechi amici compozitori n-au avut de lucru și i-au încredințat, din eroare cred, dreptul să le mutileze melodiile cu niște texte banale, pînă s-au lecuit bineînțeles. Încetul cu încetul teatrul s-a descotorosit de halebardier și lacheu, antipaticul a trecut pe post de... uite că nu mai știu care e ultima lui formă de manifestare artistică, avînd vocea lăsată pe vine, neîncercată de emoție. Ceea ce rămîne neschimbat este faptul că se bucură mai departe de întreaga simpatie acasă în preajma lebedei. După amiază, pentru aerisire și agrement, scoate pechinezul familiei frumos echipat cu zurgălău și panglică roșie, poetul fumîndu-și cu neabătută distincție Snagovul în timp ce animalul își face plimbarea pe străzile centrale ale Capitalei.

Doamna își deapănă somnul fericită, așteptîndu-i să se înapoieze după escapadă, răcoriți.

Recunoașteți că nu există un prilej mai nimerit pentru emoții ca acesta.

N. A. Să nu-și pună nimeni mîna în cap căci, se va observa, n-am intenționat nici o aluzie. Și pentru mine și pentru alții e un anonim ; un nimeni.

emil brumaru

A mînui uneltele limbajului în funcție de palpitarea — mai puternică ori mai subtilă —a sensibilității, de năzuința formativă a ideii, nu este ușor. Sînt tineri poeți care debutează irumpător, lăsînd reglarea expresivă a limbajului pe seama unui moment de plăsmuire ulterior, care de obicei este încă amînat, în speranța că poezia se va echilibra, între conținut și exprimare, din mers. Există alții, care fac primii pași, alegîndu-și o tematică de afinitate unde să fie posibilă, din capul locului, o armonizare a substanței cu limbajul, urmînd să aprofundeze inspirația treptat pe ambele dimensiuni. Acesta e cazul tînărului poet Emil Brumaru care ne trimite din Moldova un „Caiet de vacanță" surprinzător prin mîna sigură, plină de finețe și precizie imaginativă, cu care se apropie de lumea vegetală, de un plain-air în care asemeni unor aburi transparenți și calzi nasc chipuri libere ale naturii, de un univers easnic prezentat cu ironie subțire, într-un limbaj intelectualizant și exploziv, amintind pe alocuri de Topîrceanu și mergînd pe o linie paralelă, dar mai puțin paradoxală, cu Sorescu. Emil Brumaru pune în fruntea „Jurnalului de vacanță" o mărturie poetică de autodefinire care fixează și eludează în același timp caracterul său : „C-o fluturare de vestmînt respinge-i / Tristeții mele versurile toate / Fă-mi versul pueril asemeni mingei / Ce se destată-n elasticitate". Reținem din versurile de mai sus simțul uimitor al structurii ductile a versului pe care o dovedește acest tînăr poet care, asemeni lui Tristan, se naște rîzînd. În versurile sale, ca în alcoolul, despre care vorbește într-o poezie, „exploziile fine / ale iluziilor se aud distinct".

D. V.

idilă

E-atîta liniște și-atîta nemurire
În pietrele ce nu știu să respire.

Boii se-adună galbeni lîngă apă
și se gîndesc de unde s-o începă.

Măgarii cresc uimiți și cruzi din rouă
Să vadă cum testoasele se ouă.

Vacile cad trîntite de ugerele lor
Nemulse, și cu ochii limpezi mor.

cîntec naiv

Iubiții sînt îngeri lăsați
În pauză ca să se joace.

Ferindu-se doi cîte doi
De lume, de-o vreme încoace.
Aripile de in își desprind
Din bumbi, și cu coapsele pline
Și ochii aproape închiși
Petrec într-o dulce rușine.

cîntec de înger

Trecerea mea prin lume a fost o aventură
Cu sute de primejdii în fiecare clipă.
Îmi atîrna albastră în iarbă o aripă
Pe cînd cealaltă-n soare se-nfășura mai pură.

O pînză de paianjen mi se părea pe umăr
Atît de grea, dar mîna n-o ridicam s-o scutur,
Și mă mîhnea o gîză, și zile fără număr
Simțeam pe suflet umbra lăsată de un fluture.

voinicească

Scoate-mi cînd vin, iubito, din cămară
Vechi vișinate, brave saramure
Ce cerul gurii dulce-mi alintară
Departe de cetățile sperjure.

Pune pe flăcări plitele de aur
Și-n străchini opărește cimbrișor,
Și-mpurpurată ceartă-mă sonor
Căci mi-am riscat iar viața cu-n balaur.

cîntec de faun

Scaeții se sărută ușor cînd bate vîntul,
E-o sfîșiere crudă de fluturi în lumină,
Izvoarele spre alte izvoare se înclină
Și Chloe după maluri își leapădă veșmîntul.

Ascuns în buruiene n-o să-ți mai cînt din flaut
N-o să-ți mai scriu poeme. Poemele-s cuvinte.
Sînt faun și e timpul prin scorburi să te caut
Ca să te fring în iarba înaltă și fierbinte.

octavian stoica

pentru eroi — ziua a 7-a

În piața din mijlocul orașului oamenii ascultau. De șapte zile orașul asculta zgomotul acesta surd, sacadat, ca un mers de uriaș. Pămîntul gemea. Apoi era liniște și iarăși izbea cineva în pămînt și din nou liniște. Pașii se apropiau de oraș, mereu mai puternici iar oamenii care ascultau în piață tresăreau la fiecare, odată cu pămîntul. În fiecare om spaima alterna cu speranța, liniștea cu neliniștea. Nimic nu e mai greu de suportat decît necunoscutul, mai ales cînd e anunțat ca atare, și despre ce se întîmplă acum nu știa nimeni nimic, nu existau nici măcar legende.

Un om pe care îl chema Eugen plecase din oraș spre dușmanul acesta amenințător, să-l cunoască și să-l răpună. Speranța exista deci și oamenii își simțeau mușchii burții cum se contractă, cînd își aminteau de cel care lupta pentru ei. Dar omul acela bun și voinic părăsise orașul de șapte zile și pașii vuiau tot mai aproape.

— Dar dacă Eugen e mort ! Șoapta celui care vorbise clătină liniștea. Cineva strigă, înnăbușindu-se de furie :

— N-are dreptul să moară ! Pașii erau de-acum în oraș. Urcau încet către piață, extrem de sonori și liniștea scurtă dintre ei lovea dureros oamenii. Jumătatea dinspre necunoscut a pieței era goală, se îngrămădiseră toți în partea opusă, om lîngă om, mai aproape de ceilalți, mai departe de amenințarea care urca. Așa se vor întotdeauna oamenii, mai mulți, mai ales în moarte.

Acest ceva care îi terorizase de șapte zile trebuia să apară. Pașii era îngrozitori. Și deodată încetară, iar mulțimea strigă prelung, nedumerită :

— Eugen ! Printre trupuri trecu ca un fior de nemulțumire. Dar omul care se numea Eugen, stătea în fața oamenilor și aștepta. Voia bucurie, multă, femei, vin, recunoștință. Aștepta. Plecase din oraș hotărît să învingă, pentru că niciodată nu fusese înfrînt. Găsise dușmanul la marginea unei păduri și se aruncase asupra lui, doborîndu-l. Îl apăsase cumplit cu pieptul, se apucase cu mîinile de pămînt și-l strivise. Sub el se zbătuse ceva albastru și umed iar el apăsase îndelung, urlînd, pînă cînd își dădu seama că apasă de-acum frunzele moarte și sub ele țărîna. Atunci abia, se ridicase și întorcînd spatele petei albastre, pornise spre oraș.

Acum aștepta, iar oamenii îl priveau. Eugen avea hainele rupte, murdare de pămînt și în păr frunze vechi. Dar, ce era mai grav, Eugen dobîndise o ciudată culoare albastră, cum nu se mai văzuse pe aici. Așa că strigară cu toții, dar nimeni nu se mișcă. Strigătul oamenilor umplu jumătatea goală a pieței.

— Eroule ! Glorie ție, eroule !

Cuvintele crescură, apoi se stinseră, dar jumătatea dintre Eugen și oameni rămase tot goală.

Eugen aștepta. Dorise atît clipa aceasta încît nu se mai grăbea, voia să o guste îndelung, ca pe un vin vechi. Oamenii însă stăteau neclintiți, un zid de priviri. Au stat așa mult timp, pînă cînd Eugen își dădu seama că nimeni nu va veni către el și se hotărî să înainteze. Între cei care-l priveau și Eugen, în mijlocul cercului de clădiri care era piața, se afla un cilindru de piatră, înalt, pe care trebuia să-l ocolească, prin urmare făcu un pas spre dreapta și din nou răsună în oameni lovitura puternică dată pămîntului.

Deci asta era. Pașii lui Eugen. Eugen păși de șapte zile pe nervii orașului, Eugen se apropia de oraș. Eugen era acum în fața lor, Eugen era murdar de pămînt și pe deasupra mai avea și culoarea ciudată, albastră, nemaivăzută pe aici. Deci asta era.

Mulțimea îngrozită se mișca un pas spre stînga la fiecare pas făcut de Eugen spre dreapta. Nu-l scăpau din ochi. Devenise limpede un lucru. Eugen, e adevărat, învinsese. Eugen era erou, dar era un erou înstrăinat de ei, era albastru, și pașii lui dureau. Cine știe ce primejdie ascundea culoarea asta necunoscută, vreo nouă ciumă poate.

Binecuvîntată fie deci, distanța. Nedumerit. Eugen se gîndea. Ce au oamenii ăștia ? Era învingător, ucisese dușmanul orașului, își jucase viața pentru ei. „Bine, le voi aminti de asta, deși n-aș fi vrut-o și nici ei n-ar trebui să mă oblige s-o fac". Strigă :

— Oameni buni, am învins !

Tăcere.

— Oameni buni, a fost greu !

Tăcere.

— Oameni buni, am făcut asta pentru voi ! Eu sînt Eroul, chiar voi ați spus-o !

Tăcere.

— Oameni buni, eu sînt Eugen, Eugen al vostru, oameni buni. Vă aduc veste bună, victorie ! De ce nu vorbește nimeni ? De ce nu mă lăsați să mă apropii ?

Tăcere.

Gloata stătea nemișcată, o jumătate de cerc perfectă, plină cu oameni. Eugen privea oamenii și aștepta un răspuns. Dar piața plutea în tăcere și ochii lui căutau zadarnic un cunoscut, ceva care să-i aparțină și lui din zidul acesta cu respirația întretăiată. Cei din primul rînd semănau între ei ciudat de mult și asta-i întristă și mai tare. Poate ai lui erau în mijlocul mulțimii, ascunși de îngrămădeala asta al cărei rost nu-l pricepea. Oricum, el trebuia să cunoască pe cineva, doar se născuse aici, crescuse aici, avea rude, iubite, prieteni. Se îndreaptă spre piatra din mijloc, stîrnind la fiecare pas scrîșnetul acela înfiorător, care-i făcea pe ceilalți să-și simtă pielea ca o protecție. Oamenii nu pricepură ce voia el, dar se făcură inel în jurul coloanei, de-a lungul pereților.

Eugen îmbrățișă piatra rece și începu să urce. Era tare obosit, dar îl ajuta mult pămîntul de care era murdar și care îl ținea lipit de piatră. Ajuns, în sfîrșit, la capătul coloanei, se ridică în picioare. Pentru o clipă uită pentru ce urcase și își roti capul spre toate depărtările albastre. Sub el, piața se golise de oameni și cînd văzu asta se înspăimîntă. Striga disperat spre ultimii care plecau :

— Oameni buni, eu sînt Eugen ! Unde plecați ? De ce plecați ? Am învins oameni buni ! Dar oamenii nu voiau să-l audă. În piață rămăsese doar un bătrîn orb, cerșetorul acelui oraș. Eugen striga acum în piața pustie, către oamenii care plecaseră.

— Maria ! Îngerul meu !

Glasul răgușit de bere proastă și de tutun prost al orbului îi răspunse :

— Degeaba, a plecat la Rîmnic !

— Mamă !

— Degeaba, a murit de mult !

— Doamne, dumnezeule, sfinte tare...

Orbul îl întrerupse furios, hohotind.

Atunci Eugen hotărî să coboare. Nu mai avea ce căuta aici, deasupra cercului de clădiri, din care pînă și orbul plecase. Picioarele însă, picioarele nu-l ascultau, parcă lipite de piatră. Se strădui îndelung, din ce în ce mai obosit, dar nu reuși, așa că renunță, cel puțin deocamdată. Se prea poate ca oamenii să-l fi urmărit în tot acest timp, pentru că odată cu renunțarea lui, izbucniră din oraș strigăte și dangăt de clopote.

— Eroule ! Glorie ție, eroule !

Valuri de oameni, valuri de flori năvăliră în piață.

— Eroule ! Glorie ție, eroule !

Eugen, omul acesta obosit, stătea pe piatră, mult deasupra pieței și a orașului, și simțea cum piatra crește în el, mai întîi pînă la genunchi, apoi pînă la șolduri, apoi...

ILEANA DĂSCĂLESCU — „Flori"

mihai hetco

mica inițiativă

Femeia își făcea datoria cu lehamite și nepăsare :

— Au, au, cum se duce și Iroftei, ca apa și ca frunzele. Cum se duse și ne lăsă nimănui...

— Gata, destul, hotărî Gheorghe, fratele mai mic al răposatului, om subțire, cu patru clase de Comercială. Și dacă vrei să știi, coană Vasilico, parcă ai vorbi păsărește. De unde ai luat chestia cu frunzele și apa ? Cînd a repauzat tata, dumnezeu să-l ierte, ce te-ai mai zbuciumat, făceai toate paralele, dar acum... zău, coană Vasilico, a fost, cum să-ți spun, o deziluzie...

— Iart-o, șopti Alexa, vecinul. Femeia își permite să mai adauge cîte ceva și de la ea, o „influențează" radioul. Stă, domnule, toate serile la aparat și-l pune pe ăla mic, să-i scrie cuvintele de la cutare ori cutare melodie. „P-asta, zice, că-i de jale și p-asta că-i de efect", să mor, am văzut-o chiar eu. Cică dacă nu-i în pas cu ce se cere „nu-i mai rentează".

— Se poate, dar nu admit. A fost dorința de pe urmă a lui frate-meu să fie jelit după tipic, să i se pună ștergare și busuioc. Dacă era după mine, aranjam o înmormîntare modernă, cu autocamion „Carpați" și difuzor. A vrut însă altfel. Ultima dorință i-a fost să fie fotografiat...

— I-auzi, i-auzi, se miră vecinul. De ce domnule ? Ce să facă cu poza ?

— Plăcerea lui cea de pe urmă. Să fie de amintire prietenilor. Doamne, ce fire veselă avea ! Cînd se îmbăta (se-ntîmplă, mă-ntelegi) avea boală să-l tragă în poză sus pe masă, cu brațele încrucișate pe piept și sticla în gură.

Cu imaginea-i neștearsă în fața ochilor, parcă nici n-ar fi plecat dintre noi, mai adăugă cu glas tremurat fratele.

— Bine zici. Deștept om ! Bietul, bietul Iroftei, ca ieri cum se mai foia ca un curcan. Și vesel și petrecăreț. Oh viață, viață, legată cu ață, mai oftă vecinul Alexa, fericit să poată spune și el ceva. Există domnu' Gheorghe în toate o fatalitate. Uite, azi ești și mîine nu. Neant. Să bei cu mine ieri și să-mi spui : „Mă Alexo, fire-ai, așa și pe dincolo, vino să te pup", știi cît era de glumeț, și-adoua zi, să-mi zaci fără viață „inert", ei nu, bate-mă, omoară-mă, da-i ceva extraordinar, un mister...

...Iroftei Vălas stătea lungit pe o lavită în mijlocul odăii, cu două fețile arzîndu-i pripit la căpătîi. Că nu se făcea să dai drumul la electrică. Simpatic și descurcăreț om fusese la viață ! Uite, îl aflai încă înainte de a se arăta, după guițatul tembel al purceilor. „Dă fuga, fată hă, ziceau gospodarii și adu o oală cu apă fiartă n-auzi că-i la a șaptea casă ? Și cînzecul, nu uita cînzecul !". Iar Iroftei „avansa". Reușea să jugănească într-o zi lucrătoare pînă la cincizeci de purcei, după care primea o oală cu fudulii și cuvenitul cînzec „per animal". Adunate toate acestea făceau, cît ? Hm, destul ca atunci cînd ajungea în capătul celălalt al străzii să reazime toate gardurile și să cînte : „Din tinerețile mele, multe patimi se luptă cu mine...". După care se încheia frumos la cămașă și. cădea pe unde apuca de-i sărea trusa, adică custura, spirt și ață smolită, în toate părțile. De obicei nu se trezea pînă seara. Vacile îl ocoleau din mers. Cîte un cîine îi dădea ocol, mirosindu-l și se putea să și-l stropească. Nimic. „Are forță mare la somn, se face", îl priveau cu teamă și admirație și într-adevăr, după o vreme, Iroftei Vălas, pe moment veterinar și încă multe altele, după cum se nimerea, în Micăsasa și prin prejur, grație lui însuși, se scula încet și-o pornea spre casă. Să fi îndrăznit unul mai al dracului să-l deranjeze ! Creșteau toți purceii mascuri. Să-i fi zis un singur cuvînt, numai unul și nu mai pupai viței, ori opinci cauciucate, „galoși" că nu se găseau ! Iar dacă erau, cine le-ar fi putut dibăci dacă nu domnul Iroftei Vălas ? D-aia a și murit. Din încurcătură de mațe. Dac-au văzut și au văzut că nu mișcă, cîtiva mai inimoși l-au luat pe brațe. A mai apucat să zică :

— S-o chemați p-a bătrînă, Vasilica, să mă plîngă, și s-aduceți de la oraș fotograf serios. Patru poziții, profil și față...

Domnu' Gheorghe — fratele — se lasă-n voia aducerilor aminte. Cinci-șase vecini, strînși buluc, îl ascultă.

— Avea o vorbă mare răposatu: „Oricum ar fi să dai din coadă și să răzbești deasupra". Și încă : „La nevoie, din... pardon, să faci bici". Era cum zicea oare ? Pentru mica inițiativă particulară. Convin, zicea, că le potrivea din gură splendid, convin că statul e monopol. Dar să-mi dai și mie voie să fac acolo, un negoț, o învîrteală și chiar de nu-ți place, mai închide ochii, că d-aia ești stat. Este ?". De unde și sprinteneala lui de minte că te înnebunea din trei vorbe.

— Parcă a fost și închis ? șopti unul sfios.

— Ce contează. Auzi, asta-i tot a lui : „Riscurile în afaceri sînt iminente. Se poate și pierde. Da' cine nu riscă... Particularul lucrează mai cu tragere de inimă, că are interes. Taims iz monei".

— Ete, te...

După-amiază fierbinte. Fratele și-a cam pierdut răbdarea. În casă, un du-te vino, și-un miros greu de flori, pentru ceremonie.

— Ce fac ăia de la cooperativă ? Vin să-l fotografieze ?

— Nu vor să lucreze peste program, aduce vestea vecinul Alexa. Au salar fix. Nu-i interesează. Să-i așteptăm, pînă mîine dimineață. Le-am spus că nu se poate, că-i prea tîrziu, da' ei nu și nu. „Dacă-i peste ora 15,00, dumnezeu să vie și nu mai facem nimic. Așa scrie la lege : „Program terminat", auzi răspuns...

— Vezi, vezi, ce-ți spuneam ? Unde nu-i interes nu-i nici inițiativă. S-au abrutizat...

— Deci rămîne „fără" ?

— Exclus. Pentru mine fratele Iroftei e un simbol și-am să-i respect ultima dorință orice s-ar întîmpla. Risc oricît...

Atunci pătrunse în curte un tip ciudat. Îi luceau ochii, dîrdîia într-una și striga :

— Agfa lux, tehnicolor, paișpe pe paișpe sau invers, la alegere, foto artistice, să juri că-s vii. Care mai vrei ? Le las ieftin.

Îi salvase. Se mai întîmplă și minuni citeodată. Dădură buzna și-l strînseră la piept. Omul la început se sperie, apoi cînd văzu ce și cum, dezveli un zîmbet isteț :

— Vi-e rudă apropiată ? Condoleanțele mele. Fane, Fane îmi zice. Unde ?! Se poate ? Pe cont propriu, lucrez numai pe cont propriu. Fotograf artistic.

— Iroftei, auzi ? răcni ne-maiputîndu-se stăpîni, domnu' Gheorghe. Frățioare, ți s-a împlinit ultima dorință. Liber ai trăit ca pasărea cerului și-ai băgat în buzunar o grămadă de șmecheri și-o să te tragă în poză pentru ultima dată unul de-al tău, mă, că-i cointeresat. Hai bă, acilea, să te pup...

— Ce-are domnu' Gheorghe de s-a „emoționat" așa ? îndrăzni cîtiva.

— Gura moacelor, se răsti Alexa, vecinul. Nu pricepeți nimic, e o întîmplare cu tîlc adînc. Și-a adus aminte omul de băcănie, de vechea „afacere" și s-a muiat pe dinăuntru...

— Gata, mi-a trecut, își reveni gazda. Dacă vrei, poți să te apuci de lucru.

Tipul Fane, păru încurcat :

— Banii...

— Cum, înainte ?

— Așa-i în afaceri, fără supărare. Fifti-fifti...

— Ce-i aia ?

— Nimic, o expresie. Jumajuma, rîse necunoscutul. Mulțumesc, vă voi servi ca pe mine însumi, pe onoarea mea.

— Îmi ești simpatic. Aduci mult cu răposatul. Sîntem o rasă aparte de oameni...

Dar domnu' Gheorghe nu mai avu timp să continue. Numitul Fane-fotograful desfășura o activitate uluitoare. Dădu lumea la o parte, aprinse lumînări, desfăcu aparatul :

— Agfacolor, tehnicolor sau simplu ?

— De toate. Merită.

Omul se aruncă pe burtă și făcu : clic ! Apoi se agăță de lampă („unghiul, unghiul e totul!") și iar : clic !

Transpira și părul netuns cu săptămînile mai să-l orbească. Inima domnului Gheorghe cînta marșuri triumfale („Cîștigul, iată ce face cîștigul ! Cînd spuneam că totul se rezolvă de la om la om, prin mică înțelegere ? Huo, huo, birocraților ! Da', ia stai ; are lumină destulă ?"). Și-l întrebă.

Pe tip îl trecu un fior dar izbucni în hohote :

— Lumină ? Desigur ! Penumbre. V-am spus că-l fac artistic, paișpe pe paișpe, profil și față !

În cele din urmă obosi :

— O ultimă poziție, pentru dumneavoastră. Un ansamblu. Să pofteaască toți. Gratis...

Se înghesuiră vreo zece bărbați cu coana Vasilica în frunte și după ce aprinseră o luminare în mîinile încrucișate ale mortului, încremeniră.

— Mulțumesc !

— Or să fie gata mîine, „după"? mai întrebă domnu' Gheorghe.

— Evident.

— Te rog să înnoptezi la mine...

Tipul își scoase haina de doc, și c-o fericire de om obosit zvîrli cît colo pantofii și aparat de fotografiat. Aparatul sună ciudat.

— Nu ți-e teamă că-l strici ? se miră domnu' Gheorghe.

— Așa e, sînt epuizat, nu mă mai controlez, răspunde tipul. Fane, îngălbenindu-se. Muncă multă, da' face.

— Zici că-ți iese bine ?

— Merge. Important e că răspund singur de soarta mea. Nu tu orar fix, slujbă, care după cum se știe distruge, te „încorsetează" (te uiți cum vorbesc, păi ce, crezi că-s crescut la țară ?). Da' ia să-i dai omului posibilitatea să crească un stup, să vîndă o trufanda, acolo, un tub de plumb, o furcă de bicicletă „án gro" sau la bucată, după cum se nimerește...

— Și nu te lasă ?

Tipul se încurcă :

— Depinde...

Era sortit însă ca ziua aceea să se termine altfel...

Ciocănituri în poartă îl sculară urgent pe domnul Gheorghe. Îl căuta emoționat șeful de post.

— Unde-i escrocul ?

Domnu' Gheorghe, fratele, se cutremură.

— Îl căutăm de trei luni. Ultima dată a fost profesor de dans și specialist în ciini de rasă la București...

Dădură buzna în odaie. Dar ultimul reprezentant al micii inițiative particulare, dispăruse.

— Aparatul, tipă fratele, ticălosul și-a pierdut aparatul. Sînt răzbunat !

— Fugi de-acolo, îl liniști șeful de post. Am mai văzut noi d-astea. Și-i trase un picior cutiei : pare de carton...

De afară se auzeau huiduieli. Cineva descoperise în fundul unei grădini un om fugind. Șeful de post renunță destul de repede la cursă. Era gras, îl strîngeau curelile, și-apoi avea nevastă, copii și salar fix. Dar fratele, domnu' Gheorghe, dădu dovadă de o sprinteneală teribilă. Se apropia din ce în ce mai mult de individ și sufocat îi aruncă cu ură :

— De ce m-ai înșelat ? Mi-erai simpatic, erai d-al nostru.

MIHAIL NICOLAE PAUL

femeia cibernetică

Parcă mi-ar fi explodat un cartuș cu nitroglicerină în stomac. Eugen pierdut... ? Nu ! căci Westinghouse avea altă propunere...

— Totuși putem realiza un compromis. Nu fratele meu decide ci noi, toți trei, la un loc. Adineauri m-am informat asupra Dv. și știu cine sînteți și ce vreți...

— Ei bine ?...

— Din motive pe care nu găsim necesar să le dăm publicității, am hotărît ca, anul acesta Congresul Internațional de Cibernetică să ne premieze pe noi...

— Și doriți să mă retrag din concurs... ?

— Dimpotrivă. Vă cerem să rămîneți... și să fiți învins ! În acest scop o să treceți păpușa Cibernetică pe numele nostru ! Vă rămîne celălalt om mecanic. Și, la bani, renunțăm ! Sîntem idealiști, nu materialiști ca Dv...

— Niciodată, urlai eu din răsputeri și mă aruncai să-l apuc de beregată.

Westinghouse avea însă garda lui personală, de aceea nici un mușchi de pe figura sa nu tresări. Mă simții înșfăcat de patru brute care apăruseră ca din senin, în timp ce „Patronul" adăuga :

— Vă aștept deci peste trei zile la aceeași oră. Voi da dispoziții și „marfa" va fi aici, mîine sau poimîine cu avionul. Nu pretindem cheltuieli de transport, acestea se fac în contul nostru. Băieți conduceți pe domnul pînă la ieșire !

Brutele mă luară pe sus și mă azvîrliră pe scări fără multă discuție.

În subteranele Filadelfiei...

12 noaptea... Umbrele au început să se miște... Respirația miilor de oameni adunați în piață face să vibreze geamurile enormei clădiri a trustului Westinghouse. Șepcile polițiștilor sînt muiate de sudoare... Presiunea sporește într-una și ai impresia că fiecare secundă scîrțîie ca un pumn de nisip aruncat în obrazul de tinichea al lunii..

Au trecut trei zile de la întîlnirea mea cu Westinghouse. Eugen trebuie să fie acum aici, într-o cameră a acestui cub înalt răsărit din negura străzii ca un fagure uriaș de beton și sticlă. Am hotărît să-l smulg cu forța din mîinile răpitorilor săi. În acest scop mă aflu acum pe o stradelă din spatele trustului urmîndu-l în tăcere pe Harry, care înaintează ca o umbră. Parcă ar avea ochi de pisică, băiatul ăsta, atît de bine se descurcă prin bezna ce ne înconjoară. String în pumni o matracă și inginerul Modest are un pistol în buzunarul de la spate. În urma mea, Grosomodo, pășește imperturbabil : datorită radarului său acest mers în necunoscut este pentru el floare la ureche. Președintele și cu Cristina au rămas la hotel cu femeia cibernetică ; păstrăm însă legătura cu ei prin Viplex.

Harry ne conduce fără șovăială. Din cînd în cînd ne oprim și el schimbă cîte o vorbă cu diverse grupuri de oameni ce stau pe marginea trotoarului cu țigările în gură. În dreptul unui maidan părăsit marșul nostru se termină.

— Aici... șoptește călăuza noastră aplecîndu-se și dibuind cu mîinile prin întuneric.

Sărim și îi ajutăm să tragă în sus un belciug gros înfipt în caldarîm. Un fel de chepeng pătrat, ce acoperă o gaură sinistră, se cască în fața ochilor noștri. Trebuie să fie o gură de canal căci o duhoare pestilențială ne zdrobește nasurile. Nu e acum momentul să fac pe sensibilul.. Harry și după el Modest dispar în bolgie. Îi urmez băgînd matraca în curea, cu Grosomodo mereu pe urmele mele. În fundul canalului zoaia îmi ajunge pînă la genunchi. Ah, acum aș vrea să pun mîna pe unul din banditii care l-au răpit pe Eugen ! !

Clipocim mai departe, amețiți, blestemînd bezna și aerul otrăvit. Numai Harry știe cît avem de mers... Iată însă că Harry s-a oprit ! Sîntem în fața unei scări de fier înfiptă într-un perete. Ne cățărăm... Alt capac... Trecem dincolo... Întuneric la fel de profund numai că mirosul dispare. Îmi storc manșetele pantalonilor și aștept ordine. Ne aflăm desigur într-un subsol, căci mă izbesc de un cazan uriaș, probabil de la calorifer. Harry ne șoptește să ne descălțăm. Pornim mai departe în ciorapi, cu pantofii legați de șirete și atîrnați pe după gît. Sub picioare simt cîteva trepte de piatră apoi bezna se mai rărește...

— Acolo e vestibulul!

Harry ne arată cu degetul o ușă la capătul unui coridor. Ne apropiem ținîndu-ne respirația. În dreapta și în stînga ușii se află două firide iar sus o lucarnă astupată cu un oblon. Cu un briceag fac să-i sară zăvorul și arunc o privire dincolo...

E o sală somptuoasă și înaltă, cu pereții lambrisați și draperii de culoarea vinului. Deasupra galeriilor din lemn de teck, cu fiorituri și ghiare, sînt montate în perete madone de plexiglas cu aureole fluorescente. Oglinzi cît niște eleștee, cu ape violete și verzi, acoperă peretele din fund. Din inima tavanului ogival țîșnește o splendidă fîntînă arteziană de cristal : un uriaș candelabru de Murano. Pe jos, o pajiște de covoare persane de culoarea somnului de dimineață.

În această încăpere superbă mișună cam treizeci de scelerați, înarmați pînă în dinți. La ferestre sînt instalate mitraliere și saci de nisip. O masă de tinichea a fost adusă în mijlocul sălii și pe ea se află numeroase sticle cu wisky, ratafia, gin și pale-ale, o stivă de cîrnați, farfurii cu icre, salam și măsline. Banditii, cu pălăriile pe ceafă, mestecă, sorb și înjură într-una. La o fereastră, îl zăresc pe Bull Dog curățîndu-și Coltul. Deci au sosit și cei de pe Blue Duck și, odată cu ei, și Eugen !

Cum vom acționa încă nu știu. Fac semn prietenilor mei că mai e de așteptat și privesc prin ferestruică. Dintr-o încăpere vecină apar însfîrșit cei trei frați Westinghouse, discutînd cu șeful polițiștilor. Se opresc chiar în dreptul lucarnei, așa că pot auzi tot ce spun.

— Tom, ești o hahaleră, nu colonel ! Repet : am și reținut o cameră în blocul de peste drum. Trimiți pe cineva acolo cu o bună pușcă mitralieră... Să curețe doar vreo zece-cinsprezece din oamenii tăi. Pe urmă deschizi și tu focul. Înțelegi, Cap-Sec ?

— „Aia" de sus continuă să filmeze ?

— Te cred ! Vom dovedi că am fost provocați ! Ce dracu', doar nu e pentru prima dată !

Un pumn de dolari părăsește buzunarul lui Westinghouse și intră în acel al colonelului. Între timp, la un semn al altui Westinghouse Bull Dog se apropie flegmatic. I se șoptește, arătîndu-i-se cu bărbia spre colonel :

— Take him for a ride !

Adică : ia-l la plimbare ! Am înțeles ! După ce își va fi îndeplinit oribila lui misiune, Cap-Sec va primi în dar o uncie de plumb, care-l va amuți pentru totdeauna. Bull Dog salută cu un deget la frunte semn că totul e „all right" ! Parcă i s-ar fi spus să ducă o scrisoare la poștă, mizerabilul !

După ce colonelul iese neștiutor cu o sticlă de ratafia sub braț, Westinghouse se apropie de un microfon. Abia cînd glasul lui izbucnește ca un tunet, observ că la fiecare oberlicht e instalat cîte un megafon uriaș, pentru a-i soma pe greviști :

— Gentlemeni ! răcnește vocea batjocoritoare, întorceți-vă în spațioasele Dv. apartamente, alături de cei dragi. Pe-aici nu-i nimic de făcut. Nu pierdeți timpul de pomană în detrimentul culturii dv. generale...

Un huiduit uriaș acoperă muget megafoanelor, dar mulțimea rămîne nemișcată. Îi șoptesc în grabă lui Harry tot ce am văzut și auzit dincolo. Simt prin întuneric cum mușchii brațului său se încordează puternic.

— Fugi repede, Harry ! Noi o să ne descurcăm și singuri !

Harry ne strînge mîna în tăcere și dispare ca o umbră.

Așteptăm... așteptăm... Clipe lungi ca niște piroane mari bătute într-o grindă tare... Jos, sticlele cu wisky și ratafia sînt împrospătate pentru a treia oară. Frații Westinghouse se plimbă nervoși consultîndu-și, din cînd în cînd, cronometrele. Minutele se scurg anevoie ca un ulei gros printr-o duză prea fină. Bull Dog a scos un pachet de cărți din buzunar și le mestecă înverșunat...

Pe urmă se aude departe o împușcătură, una singură și toți tresar... Apoi iarăși tăcere... Și, încet-încet, afară se înfiripă un murmur care crește mereu. Parcă văd un bulgăre de zăpadă rostogolindu-se pe o pantă... În piața din fața trustului strigătul mulțimii indignate se înalță acum ca o trombă ce mătură totul în cale. Porțile de fier au pleznit, date de perete. Banditii sînt în picioare toți, livizi, neștiind ce să facă. De afară, răsună o salvă și aud strigăte de durere. Criminalii au tras în greviști fără a mai sta să vadă dacă le-a reușit înscenarea pusă la cale ! Acum polițiștii năvălesc în vestibul, gîfîind. Cordoanele au fost rupte ! De la ferestre banditii deschid focul și sala se umple de fum. Iată și colonelul ! Năvălește pe ușă cu haina sfîșiată țipînd ceva ce nu se poate distinge din cauza vacarmului. Banditii părăsesc ferestrele și vin în jurul celor trei Westinghouse. Aceștia fac un semn și toată banda se năpustește în sus pe scări. Rămîne în urmă doar Bull Dog pentru a-și lega un șiret. Cînd se ridică aud un pocnet și Cap-Sec cade. Vestibulul e gol pentru cîteva secunde... Dolarii lui Cap-Sec trec în buzunarul lui Bull Dog, după care acesta se face nevăzut. Tocmai la timp fiindcă pe ușile larg deschise intră greviști, cu pumnii strînși, clocotind de furie. Mitralierele sînt făcute țăndări și aruncate pe fereastră. Mulțimea e îndîrjită și pare că vrea să se urce după banditi, cînd, de-afară, se aude un strigăt de alarmă : „au venit tancurile !". Oamenii șovăie și se opresc umplînd pînă la refuz încăperea, luminată ca ziua de madonele fluorescente.

(va urma)

coşbuc la viena

La 14. XI, „Colonia română din Viena" a sărbătorit centenarul G. Coşbuc printr-un program artistic deschis de către Melania Mihaliuc, *de la Biblioteca Națională din Viena, cu expunerea* „Despre viața și opera poetului George Coșbuc". *„Ansamblul coral al coloniei române din Austria", sub conducerea d-lui* Ernst Jankowitsch *a executat cîteva coruri* (Cîntăm libertatea și Vine ploaia *de D. G. Kiriac,* Zile de toamnă *și* La Oglindă — *cu* Irina Moisescu *solistă — de Timotei Popovici) iar baritonul* Ioan Holi Holender *de la Teatrul de Stat din Klagenfurt a cîntat romanțele* Pe lîngă boi *și* Numai una — *cu acompaniamentul la pian al* Magdalenei Ernst *de la Conservatorul de muzică din Viena, și al* Sorinei Ioan.

Au recitat poezii de Coșbuc Rosemarie Witkowski (Nunta Zamfirei), Irina Moisescu (Dușmancele), Magda Theil (Mama), *iar* Elisabeta Falger (Nedumerire) *și* Silvia Georgescu (Trei, Doamne, *și toți trei) au recitat versurile în traducerea germană făcută de* R. Lichtendorf *și* L. Berg.

Programul s-a încheiat cu prezentarea unui film românesc.

●

Moment din spectacolul dat de „Colonia română din Viena"

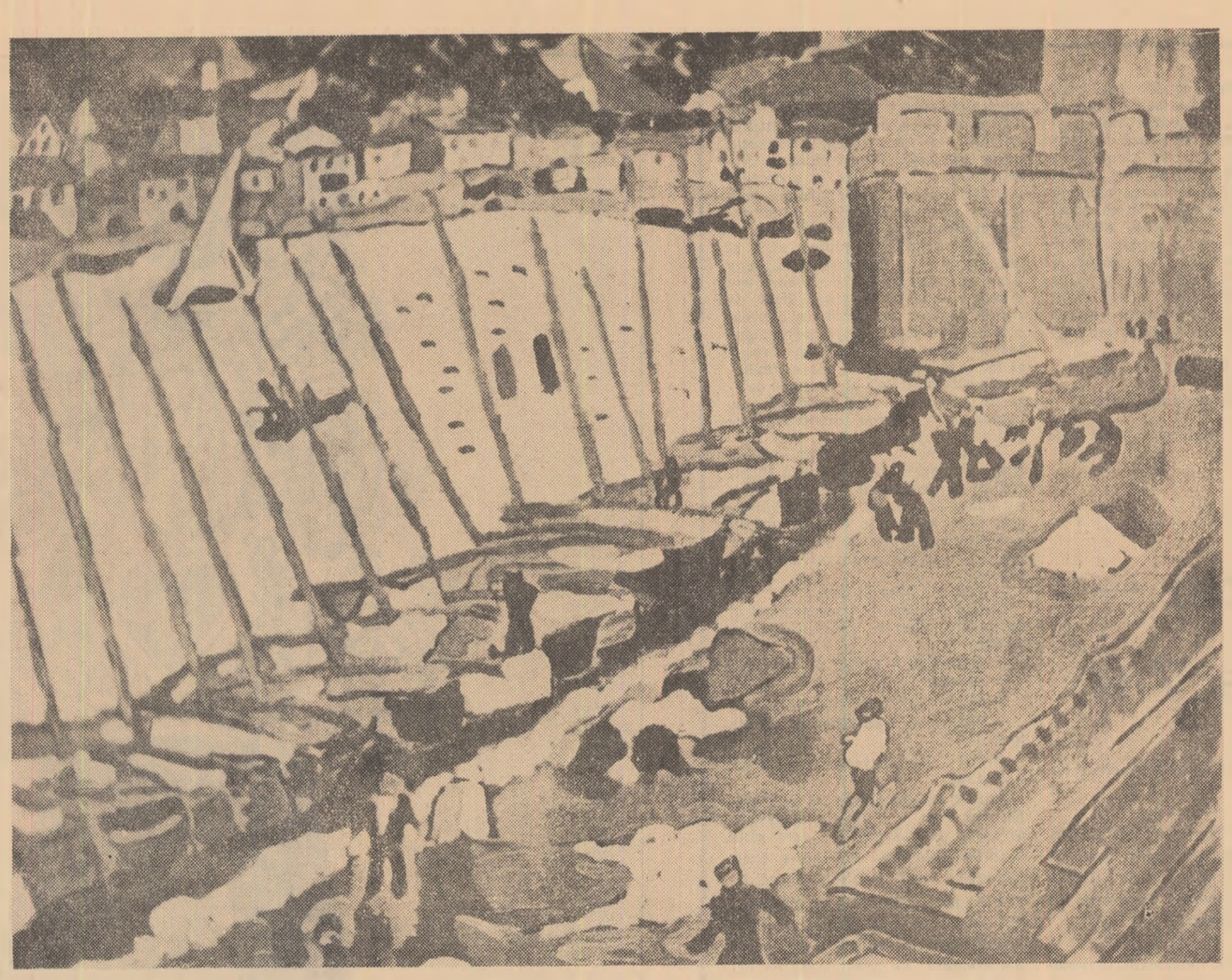

ANDRÉ DERAIN

Cartierul Collioure
(1905)

din lirica slovacă:

PAVOL ORSZÁG-HVIEZDOSLAV

sonetele însîngerate

★

Aceste hecatombe-ale smintirii,
și sîngele acesta-n văi întins,
aceste răni ce nu-s lăsate-n ins,
ci din război cresc împotriva firii,

această pustiire-a instruirii,
și jafu-n cîmp gîndit cu dinadins,
acest măcel la nerozie-mpins,
trezi-vor conștiința omenirii ?

Și adevăru-acesta se va ști :
că nu poți cere sabiei să-și facă,
un drum care spre bine-ar izbuti,

că nu a fost vreodată cinste, dacă
pămîntu-a prins de sînge a musti,
și că-i mai bine-a pune spada-n teacă !

★

O, vino, iarăși, pace mult iubită,
intră purtînd o creangă de măslin,
și fii-ne în veci belșug deplin,
îndemn de viață aspră, oțelită !

Fă torța urii stimă-năbușită,
văduve nu mai fie, nici venin,
orfani, părinți loviți de plîns și chin,
chemîndu-și fiul frînt de-o rea ursită.
Închide rana ; poartă-ne-n vecii
sub aripile-ți larg desfășurate,
ne scaldă-n harul bunătății vii ;

triumful tău ! ce haruri luminate !
Vino, herald al marii-împărății
de dragoste și de fraternitate !

★

Să zici de sînge : — gînd ciudat ! ? — Dar care ?
De-i cel ce urcă-n pure flăcări vii
pe-ai fetelor obraji trandafirii,
ai pruncului dormind cînd în visare

se-arată-a îngerului alinare,
sau cel ce-arzînd în duh s-ar logodi
cu-o frunte de profet și-ar străluci ; —
atunci răsune pura mea cîntare !

O, sîngele, ce rouă minunată !
— Ca mustu-n cupa inimii fierbînd,
ca o maree-n trup desfășurată,

e în arteră undă, val, frămînt,
ca-n urmă să creeze lumea toată...
Dar au și ucigașii-acestea-n gînd ?

În românește de **Taşcu Gheorghiu**

IVAN MOJIK

pe plajă

Marea își sprijină
pletele ude
pe sînii tăi.
De-a lungul plajei Ile de Ré
nechează vara
scuturîndu-și coama șargă

Cu ochii-nchiși,
stai tolănită sub umbrela roșie,
iar peste dune, fremătînd, măslinii
își desfac aripile de argint
cu buzele sărate cînd atinge marea
șoldurile tale de bronz.

Culcată stai,
ca o zeiță abia ivită din spuma mării.
Dorința mă-ncleștează în fălcile-i de foc.
Vuiește surd pădurea bătrînă
cu ochii nebuni.
Sîngele picură
pe șoldurile tale —
fructe subtropicale
coapte și dulci.

Marea își sprijină pletele ude
pe sînii tăi.
Măslinii își desfac aripile de-argint,
De-a lungul plajei Ile de Ré
nechează vara scuturîndu-și coama șargă.

Taci !
Singură, tu taci !

În românește de **Monica Dobriș**

meridiane

comentariu

o criminală agresiune care trebuie să înceteze imediat!

Alte bombe s-au prăbușit asupra Vietnamului, rod criminal al promisiunilor de pace ale S.U.A. Alte vieți au fost curmate samavolnic, femei, copii și bărbați, locuitori pașnici ai cartierelor civile din Hanoi. Alte clădiri distruse, altă înaintare a morții pe pămînturile independente ale Republicii Democrate Vietnam, pămînturi cotropite împotriva legilor scrise și nescrise, a legilor profund umane și umanitare, împotriva dreptului la suveranitate și independență națională. O mașină de război modernă își experimentează cu cinism inovațiile în contul a mii de morți, a mii de hectare de pămînt distruse. Cu ce drept ? Cine autorizează politica de dictat în viața internațională a cercurilor politice americane ? Întreaga opinie publică mondială protestează vehement și își manifestă oprobiul față de agresiunea cercurilor imperialiste în Vietnam. S.U.A. nu pot să ignore voința de pace a miliardelor de oameni din lume, dorința lor de a trăi sub zodia unui ev indepenedent. Bombardarea cartierelor populate din Hanoi și a altor orașe din Vietnam constituie o încălcare brutală a normelor elementare ale relațiilor dintre state, o sfidare cinică la adresa cererilor tot mai insistente ale popoarelor lumii de a se pune capăt agresiunii americane în Vietnam. Continuînd politica de escaladare a războiului împotriva unei țări independente și suverane, guvernul S.U.A. și sateliții săi își asumă o grea răspundere în fața întregii omeniri. Așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința organizației de partid a orașului București **„Poporul român condamnă cu toată hotărîrea politica cercurilor imperialiste de dictat în viața internațonală, amestecul în treburile interne ale altor popoare, încălcarea suveranității și independenței naționale, actele de agresiune comise de imperialismul american în Vietnam și în alte părți ale lumii".**

Suntem de partea poporului frate vietnamez. Ne declarăm solidari cu lupta lui neînfricată pentru apărarea patriei, a gliei strămoșești, pentru împlinirea visului de existență independentă și demnă. Este o năzuință eroică, pe măsura sufletului eroic al acestui popor. Ea crește din hotărîrea vie, de nezdruncinat, din forța morală cu care este dublată voința de a duce lupta pînă la capăt. Forța poporului vietnamez, forța socialismului în lupta pentru afirmarea idealurilor de libertate și independență va birui. Lupta aceasta va triumfa. De partea ei stau adevărul și dreptatea.

SÎNZIANA POP

leibniz în actualitate

Aniversarea a două sute cincizeci de ani de la moartea lui Gottfried Wilhelm Leibniz a prilejuit readucerea în contemporaneitate a uneia dintre cele mai complexe personalități din epoca europeană a „luminilor". Filozof, om politic, matematician, chimist, inventator etc, Leibniz își umple veacul cu marea lui disponibilitate spirituală și prin polivalența darurilor deschizătoare de noi perspective asupra lumii și vieții. Dialogul nostru cu Leibniz, deci, se desfășoară simfonic și multiplan, încercînd să-i conturăm multilateralitatea aspectelor și să-i deslușim accentele de actualitate, care fac din cugetarea lui una dintre cele mai fecunde și mai reconfortante moșteniri spirituale. Fecundă, pentru că, în multe privințe, cugetarea leibniziană este o uvertură la unele din problemele majore ale contemporaneității ; reconfortantă, pentru că promovează un optimism viguros, izvorît din credința tare în perfectibilitatea omului și din rădăcinile unui umanism integral.

Privit din perspectivă filozofică, Leibniz ne apare ca un cugetător sistematic, care s-a străduit să-și articuleze meditațiile și ideile într-o arhitectonică unitară, fără a modifica nuanța și fără a strivi farmecul inedit al elementului individual. Nu degeaba prima lui scriere filozofică, de la vîrsta de șaisprezece ani, **Disputio metaphysica de principio individui** lămurește principiul individuației, care, străbătînd ținuturile de uscăciune ale scolasticii, își găsește punctul de plecare în dinamismul intelectual al lui Aristotel.

Sistemul filozofic al lui Leibniz este eclectic. Dar în cazul dat, eclectism nu înseamnă renunțarea la funcțiunea spiritului critic și la exercitarea — niciodată adormită — a perspicacității, a discernămîntului. Dimpotrivă, Leibniz alege și nu culege, combină și nu alătură, sintetizează în mod creator și nu pulverizează elementele constitutive ale sistemului din cauza vreunei astenii filozofice. Gîndirea lui sistematică se naște din luptă, din confruntare dialectică, din dorul de sinteză și universalitate. Istoricește (1646—1716) Leibniz trăiește într-o epocă în care (ca Aristotel în antichitate și ca Wilhelm Wundt în epoca modernă) putea purcede la o sinteză a rezultatelor cercetărilor filozofice și științifice de pînă atunci, pregătind prin luminile trecutului căile de propășire ale viitorului. Asemenea momente rezumative sînt rare în istoria ideilor. Leibniz a prins un atare moment și l-a fecundat din plin. Spiritul lui Leibniz, aplicat deopotrivă asupra problemelor de boltă ale metafizicii cît și asupra datelor de observație curentă, a operat sintetic, integrînd faptul divers într-o viziune globală și unitară asupra lumii, ale cărei priveliști se desfășoară între nadirul imanenței și zenitul transcendenței.

Comunicarea între aceste două tărîmuri e posibilă — dată fiind scara ontologică indefinită a monadelor — mulțumită postulatului suprem al cugetării leibniziene, faimosul principiu al **armoniei prestabilite.**

Pentru a înțelege această categorie, e necesar să schițăm profilul unei alte categorii, anume al aceleia de **substanță**, care a pasionat lumea filozofică de la Aristotel pînă la Descartes, Spinoza și Leibniz. Prin acest concept, marele Stagirit înțelege ceea ce „subsistă în sine, independent de orice accident, determinat, ca dimensiunea, însușirile, raporturile etc" (Joachim Vennebusch : **Gottfried Wilhelm Leibniz**, 1966 — Inter Nationes — Bad Gadesberg V.M.). În timpul lui Leibniz, deci în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, conceptul în cauză a fost obiect de pasionate dezbateri filozofice. Empiriștii, ca Thomas Hobbs, John Locke, David Hume îl combăteau pînă la destrămare. Scolasticii îl susțineau din toate puterile, văzînd în el, după cuvîntul lui Vennebusch, pivotul de susținere a edificiului lor filozofic. René Descartes despică substanța în **res cogitans** și **res extensa**, iar substanțialistul Baruh Spinoza vorbește despre **natura naturans** și **natura naturata.** Leibniz, care participă la aceste discuții, vine cu o soluție nouă, ceea ce dovedește încă o dată caracterul de sinteză creatoare a eclectismului său filozofic.

Pentru Leibniz, substanța este **monadă**, centru vital de forță și acțiune. Monadele sînt simple, indivizibile, înnăscute și nepieritoare. Fără a comunica între ele, fiecare monadă răsfrînge o imagine a întregului univers. Legătura sau comunicarea între monadă și univers se face prin **percepțiile** ei. Pe lîngă percepții, monada manifestă și o tendință spre „o acțiune proprie, o spontaneitate, o apetițiune sau dorință", cum zice Leibniz. Aceste însușiri arată că monada este vie și — prin extensiune — natura și cosmosul, agregate de monade, la rîndul lor, sînt centre vitale, de felul entelechiilor aristotelice. Cea mai înaltă monadă în ordinea imanenței este spiritul uman. Ordinea cosmică a monadelor este garantată de **armonia prestabilită**, fondată în transcendență.

Construit după rigoarea legilor matematice, sistemul filozofic al lui Leibniz, de factură logică și de inspirație carteziană, dovedește o robustă încredere în luminile rațiunii. Aceasta reiese mai cu seamă din concepția lui despre **mathesis universalis**, metodă de logică matematică, universală, menită să dea precizie și exactitate tuturor problemelor din domeniul filozofic.

De la „mathesis universalis" nu este decît un pas pînă la așa numita **philosophia perennis**, care, în viziunea lui Leibniz, nu însemnează numai o filozofie ce supraviețuiește anilor, ci o filozofie deschisă pururea progresului perpetuu al cunoștințelor filozofice, avînd ca punct de plecare rezultatele dobîndite de înaintași.

Cunoștințele proprii, specifice, ale acestei filozofări — și aici Leibniz urmează pe maestrul său Descartes, depășindu-l însă — sînt **clare** și **distincte**. La criteriile carteziene (claritate și distincțiune), Leibniz adaugă unele precizări. Cunoștința clară, la rîndul ei, poate fi — zice Leibniz — **confuză** sau **distinctă**. Cea distinctă, deci valabilă în concepția carteziană, poate fi **adecvată** sau **inadecvată**, pe de o parte, iar pe de altă parte, **simbolică** și **intuitivă**. În concluzie, cunoștința valabilă din punct de vedere logic, trebuie să fie adecvată și intuitivă. Aici se relevă sensibilitatea estetică a lui Leibniz, care ține morțiș să nu se depărteze de concret. Prin aceasta, Leibniz dovedește aderența sa la experiență, la faptul viu, justificînd poziția empiriștilor în epistemologie. Principiile cunoașterii, prin urmare, sînt intuitive. Metoda este raționalistă, dar controlată, verificată de experiență. În acest fel, Leibniz prefigurează înainte de Kant (în **Critica rațiunii pure**) — sinteza creatoare între raționalism și empirism.

În aceeași ordine de idei, Leibniz vorbește despre **adevărurile rționale**, necesare și universal valabile, și **adevărurile de fapt**, contingente și relative. Rostul uman și al altora este deplin justificat în sfera ontologică respectivă. Ceea ce este de remarcat : prezența viguroasă a spiritului critic și respectul implacabil față de nuanțele cugetării, care, în ultimă instanță, nu fac decît să oglindească diversitatea concretă a realității. În această privință, Leibniz ne servește o admirabilă lecție de **probitate științifică.**

În logică, contribuția lui Leibniz este de importanță majoră, esențială. El este autorul **principiului rațiunii suficiente**, „principiul mare", cum i se zice, care permite rațiunii să înțeleagă **cauza** și **noima** tuturor formelor de existență, de la cele mai simple și mai smerite pînă la cele mai complexe și mai trufașe. Însuși Dumnezeu, zice creatorul calculului infinitezimal, lucrează după aceste principii. E limpede, așadar, rolul de prim ordin al rațiunii în cuprinderea și ordonarea realității multiple și polimorfe.

Hotărît, Leibniz este un idealist sau un realist ideal, cum zic unii, dar această poziție metafizică nu-l împiedică să aprecieze rolul constitutiv al materiei în economia universului. Așa se explică accentele sale de revoltă împotriva filozofilor antici, în special greci, care depreciau materia și rolul ei primordial în constituirea cosmosului.

În psihologie, Leibniz este cel dintîi care ridică problema inconștientului. Cu știință sau fără știință, Freud și Adler, Jung și Zweig îi sînt tributari.

În matematică, alături și în același timp cu Newton, Leibniz este creatorul **calculului infinitezimal**, fapt care-l consacră ca pe unul din cei mai mari matematicieni ai timpurilor moderne. În cercetarea aplicativă a matematicilor, Leibniz s-a dovedit un inventator fără egal pentru timpul său. El a construit o mașină de calculat care executa nu numai înmulțiri și împărțiri, ci și ridicări la putere și extracții de rădăcini. „Ani de-a rîndul, scrie Joachim Vennebusch, Leibniz s-a consacrat cu ardoare extraordinară studiului problemelor tehnice ale minelor. Concluziile sale din domeniul geologiei și energeticii au deschis noi perspective științei".

Să vedem acum care este moștenirea spirituală a lui Leibniz și în ce măsură ea constituie un exemplu fecund pentru actualitate.

Leibniz s-a stins din viață, părăsit și singur, în 1716. Operele lui, redactate în limba franceză și latină, erau numai în mică măsură publicate la acea dată. Dar relațiile lui cu cele mai mari personalități ale timpului și prestigiul lui european nu puteau fi trecute cu vederea. Așa se explică elogiul pe care l l-a făcut Fontenelle, nepotul marelui Corneille, la Academia de Științe din Paris, în 1717. În 1737, sub îngrijirea lui C. G. Ludovici, a apărut prima expunere a filozofiei sale sub titlul **Schiță a unei istorii complete de filozofie leibniziană.**

Influența lui Leibniz asupra filozofiei germane în special se poate urmări — fără putință de tăgadă — la Christian Wolff (mort în 1754), la Immanuel Kant, Herder, Goethe, Hegel, iar în continuare, în secolul al XIX-lea, urmele filozofiei leibniziene se găsesc la Johann Friederich Herbart, la Bernhard Bolzeno și la Hermann Lotze.

În pragul secolului al XX-lea, Bertrand Russel publică **O expunere critică a filozofiei lui Leibniz,** a cărei esențialitate o găsește în ideile matematice și logice ale autorului ei. Logicianul francez Louis Conturat, unul din fondatorii logicii matematice sau al logisticii, constată în lucrarea sa **Logica lui Leibniz** (1901) că „logica este nu numai inima și sufletul sistemului său, ci centrul activității sale intelectuale". Matematicianul și logicianul Heinrich Scholz, ne informează Joachim Vennebusch, a celebrat adesea pe Leibniz ca pe părintele logicii matematice, a logisticii.

„Chiar stînga hegeliană, scrie Joachim Vennebusch, s-a inspirat din Leibniz". În 1837, Ludwig Feuerbach publică o operă intitulată **Expunere, dezvoltare și critică a filozofiei leibniziene.** Leibniz continuă să trăiască prin Feuerbach pînă în materialismul dialectic al zilelor noastre. Printre operele filozofice pe care Lenin le-a studiat în emigrarea lui din Elveția, figurează și cartea lui Feuerbach despre Leibniz. Tot la Feuerbach se referă și Hans Heinz Holz, care pune accentul pe „aspectul materialist și ateu al filozofiei leibniziene".

La toate cele de mai sus mai adăugăm lupta filozofului pentru o cultură universală, optimismul său robust, umanismul său luminat, credința în progresul moral și material al omenirii, încrederea lui necondiționată în posibilitățile de perfecționare a omului, cultul solidarității între oameni și uvertura spiritului său spre viitor.

GRIGORE POPA

criticul şi istoricul literar gh. bogdan-duică

În anul 1888 își făcea apariția în critica românească, prin „Tribuna" lui Slavici de la Sibiu, un tînăr cărturar care, după o fecundă activitate, avea să devină primul profesor de istoria literaturii române de la Universitatea românească a Clujului (1919) și succesor al lui Titu Maiorescu la Academia Română (1920): *Gheorghe Bogdan-Duică*.

Se născuse la Brașov la 1 ianuarie 1866 dintr-o familie de negustori care, pe lîngă dînsul, avea să dea culturii române pe slavistul Ion Bogdan, pe istoricul literar Alexandru Bogdan, căzut sub drapelul Austro-Ungariei în 1914, pe chimistul Ștefan Bogdan, pe Ecaterina N. Iorga, soția marelui istoric, la care, în generația următoare, urmau să se adauge pictorul Catul Bogdan, autorul de studii de filosofie Virgil Bogdan, poetul Ovidiu Bogdan și alți cîțiva valoroși intelectuali sub numele unor noi spițe de familie.

O adevărată dinastie de eruditi și de artiști!

Centrele de formație intelectuală a lui Bogdan Duică au fost Brașovul tradiției lui George Barițiu, unde a avut ca profesori pe Ion Meșotă, Ion Lapedatu, Andrei Bîrseanu, Budapesta apoi și Iena unde s-a familiarizat cu problemele de estetică și filozofie germană. Numit în 1888 profesor la liceul unde absolvise, Bogdan-Duică își începe în același an activitatea publicistică și literară care, în forme din ce în ce mai ample, îmbrățișînd domenii din ce în ce mai largi, se va desfășura fără întrerupere vreme de aproape cinci decenii.

Spirit enciclopedic, preocupat atît de filozofie, estetică și literatură cît și de istorie, pedagogie, etnografie și sociologie, Bogdan-Duică s-a remarcat îndeosebi în domeniul criticei și istoriei literare, continuînd și lărgind, prin disciplina metodei comparate, opera începută de Titu Maiorescu. A debutat, pentru lămurirea unei concepții literare, cu un studiu despre „Filozofia artei" a lui H. Taine, urmat la scurt interval de un altul, consacrat ideilor estetice ale lui Lessing (*Laokoon*, „Tribuna", 1889). În introducerea la studiul despre Taine tînărul critic constata, cercetînd producția poetică transilvăneană anterioară lui George Coșbuc, că „poeții noștri, și cu ei partea cea mai mare a publicului, nu prea cunosc ființa esteticei, fiindcă altfel poeții nu ar îndrăzni să publice caraghioslîcurile lor iar publicul nu le-ar primi și nu le-ar cinsti". În concluzie, pentru a contribui la formarea unui gust literar mai exigent, Duică arăta că popularizarea cunoștințelor de estetică este „absolut necesară". La popularizarea esteticei lui Lessing, care jucase un rol esențial și în formarea concepției critice a lui Maiorescu, Duică nu contribuia însă numai prin studiul său exegetic, ci și prin îndemnul de a se traduce în românește „Laokoonul", lucru la care se gîndise și Maiorescu cu 30 de ani mai înainte, pentru a „mijloci astfel publicului mare românesc cunoașterea acestei scrieri a celui dintîi critic din Europa, cum i-a zis Macaulay". Inițiată de Duică, traducerea „Laokoonului" a fost efectuată de scriitoarea Lucreția Suciu, apărînd în același an în foiletonul „Tribunei" cu o introducere semnată de inițiator. Prin aderarea la principiile lui Lessing, Duică adera implicit la o literatură realistă, reprezentativă pentru mediul social-politic al epocei, îndeplinind o fermă funcțiune cultural-națională. „În poeți, avea să spună el mai tîrziu, țișnește neamul", iar criticul și istoricul literar trebuie să rețină nu „valorile relative ci cele istorice, lucrătoare în timpul lor asupra contemporanilor" (*Istoria literaturii române moderne*, p. 2). Una din aceste valori o constituie literatura de inspirație populară și cea destinată emancipării și unității poporului român. Cît despre aspectul exterior al operei de artă, el afirma că „forma este suprafața în timp ce poezia este sentimentul, este viața coaptă în simțire și numai învăluită în formă; drumul spre simțirea vieții și viața simțirii — adăuga în continuare — trebuie să ducă neted, ușor, ademenitor, prin armonie și prin caracteristicul expresiv al celui mai adecvat cuvînt, cerut de conținut cum apa-i cerută de cel setos și piinea de cel flămînd" (*Societatea de mîine*, 1924, p. 680).

Această concepție l-a determinat să-și consacre cercetările în special scriitorilor combatanți din prima jumătate a secolului al XIX-lea — Ioan Heliade Rădulescu, „un vezuviu sufletesc", Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac, C. A. Rosetti, Vasile Alecsandri — și să afirme, ținînd seama de marea ei capacitate de insurecție națională, că literatura română a fost „cea mai mare energie românească modernă" (*Istoria literaturii române, prefața*). Același sens îl vedea și în ideile și activitatea unor cărturari și luptători politici ca Petru Maior (1893), George Barițiu (1903) Ion Ionescu de la Brad (1921), Gheorghe Lazăr (1924), Simion Bărnuțiu (1924), Ion Barac (1933), Eftimie Murgu (1937) „ale căror opere au mișcat tot românismul" și cărora le-a consacrat calde și adînci monografii, impresionante atît prin masiva lor documentare cît și prin interpretarea progresistă.

Urmărind prin „Gazeta Transilvaniei" și prin „Tribuna" dezvoltarea literaturii timpului său, Bogdan-Duică, după ce a izbit, cu o vehemență neobișnuită în Transilvania", în „poetaștrii din revistele ardelene" și în „imitatorii" ardeleni ai lui Eminescu și ai lui Andrei Mureșanu, a fost cel dintîi care a relevat importanța apariției lui George Coșbuc, apreciind începuturile acestuia cu aceeași siguranță cu care Titu Maiorescu apreciase cu două zeci de ani mai înainte primele poezii ale lui Mihai Eminescu. „A nu vedea în începuturile lui Coșbuc — scria el în 1888, pe cînd autorul «Baladelor și idilelor» nu avea decît douăzeci și doi de ani — *toate elementele* care-l vor face un bun și cu renume poet, ar însemna că nu avem pricepere și ar fi o nedreptățire a talentului căruia i se cuvine cinste ori de unde s-ar arăta" (Gazeta Transilvaniei, 1888, nr. 113). Coșbuc, preciza într-un alt articol tînărul critic care avea aceeași vîrstă ca și poetul, „are cuvinte pentru orice idee exprimă și nu simți nicăeri că se opintește să caute o expresie cum bagi de seamă că se opintesc alții. De aici — sublinia în continuare Bogdan-Duică — se explică la el și apariția unei sume de cuvinte ce numai la dînsul le-am găsit și care de multe ori sînt pline de efect în versurile ce le înfrumusețează și le primenește astfel cu material nou" (*Tribuna*, 1888, nr. 155).

În aceeași perioadă atenția sa e reținută de poeziile lui Vlahuță și de nuvelele lui Delavrancea, devenind astfel criticul noii generații de scriitori născută după cristalizarea ideologiei junimiste.

După stabilirea la București (1896), unde va deveni un asiduu colaborator al revistelor *Convorbiri literare, Liga română, Floarea albastră, România Jună, Semănătorul*, mai apoi al *Vieții românești* și al *Ramurilor*, atenția lui Bogdan-Duică cuprinde întreaga mișcare literară a vremii, preocupîndu-se — pe lîngă o intensă activitate de istorie literară consacrată lui Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Nicolae Bălcescu, Anton Pann — de creația literară a scriitorilor apăruți o dată cu secolul al XX-lea, în frunte cu Mihail Sadoveanu. „Povestirile" acestuia din 1904, „Șoimii", „Durerile înăbușite" și „Crîșma lui Moș Precu", îi zmulg mărturisiri de admirație concludente atît pentru talentul marelui prozator cît și pentru discernămîntul criticului.

Stabilirea la București nu-l îndepărtează însă de publicațiile din Transilvania, și îndeosebi de *Tribuna* de la Arad și de *Luceafărul* de la Sibiu, în coloanele cărora publică numeroase „corespondențe" și „scrisori" din capitala României, tot așa după cum în publicațiile bucureștene publica articole și note ardelenești. „Dacă e vorba — scria el în 1907 — să creăm împreună o unitate culturală, *aici* nu ne putem desinteresa de nimic ce se petrece *acolo*, iar *acolo* de nimic ce se petrece *aici*".

O remarcabilă atenție a acordat Bogdan-Duică și relațiilor literaturii române cu celelalte literaturi europene, concepute pe aria Est-Vest, scriind ample studii despre traducătorii români ai lui Kotzebue (1900), Solomon Gesnner (1901), Friedrich Schiller (1905) și despre „Kantianii români" (1904).

După război, ca profesor la Universitatea din Cluj și ca membru al Academiei Române, activitatea sa, fără a pierde contactul cu producția literară curentă, — urmărită îndeosebi prin revista „Societatea de mîine" — se îndreaptă din ce în ce mai mult înspre istoria literară. În această perioadă rostește de la tribuna Academiei marile sale discursuri de recepție consacrate evocării lui Titu Maiorescu (1921) și primirii sub cupola înaltei instituții a lui Octavian Goga și M. Sadoveanu (1923). Paralel cu publicarea *Istoriei literaturii române moderne*, din care n-a apărut decît volumul I, consacrat primilor poeți munteni (1923), și cu publicarea monografiilor amintite mai sus, el întreprinde în această perioadă largi cercetări asupra lui Vasile Alecsandri și M. Eminescu, contribuind în mod esențial la cunoașterea vieții, ideilor și operelor lor. „Cinci decenii — scria el în 1926 evocînd într-o «povestire» viața bardului de la Mircești — națiunea românească a stat necontenit sub influența lui Alecsandri, s-a înveselit cu el, a plîns cu el; s-a bucurat, a gemut împreună; a nădăjduit, a suferit de îndoieli; el a fost ea, ea a fost el... Căderea aceasta periodică de versuri și proză, de idei generoase și de sentimente alese pntru sufletele poporului nostru se poate asemăna cu căderea ploilor pe lanuri încolțite. Ca lanurile, ca iarba verde, — sublinia istoricul cu entuziasm — sufletele creșteau, săltau în sus... Pentru duhul său, în țara sa, nu va exista moarte" (*V. Alecsandri — Povestirea unei vieți*, p. 63).

Alături de G. Ibrăileanu, Bogdan-Duică a fost principalul colaborator al buletinului *Mihai Eminescu* redactat la Cernăuți de Leca Morariu. Numărul contribuțiilor eminesciene ale lui Duică — studii, articole, precizări — se ridică aproape la o sută, multe din ele fiind utilizate de G. Călinescu și Perpessicius, în cunoscutele lor monografii și ediții consacrate marelui poet.

Admirația pentru valorile literare istorice l-a împiedicat, ca și pe N. Iorga, să aprecieze poeziile de inspirație modernă ale lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Gh. Topîrceanu, a căror prospețime și subtilitate a încercat să o minimalizeze. A fost, în schimb, printre cei dintîi care a apreciat marea importanță socială a romanului *Ion* al lui Liviu Rebreanu, pentru studierea căruia a inițiat la Prislop și Năsăud prima anchetă de identificare tipologică și socială.

Opera lui Bogdan-Duică, ca și a lui N. Iorga, cu care are numeroase puncte de contact, e străbătută de un adînc optimism patriotic, iar stilul său, prin concizia, verva polemică, fermitatea și căldura lui ,constituie un capitol remarcabil în dezvoltarea scrisului istoric românesc.

La 21 septembrie 1934 moartea punea capăt unei vieți trăite intens, dinamic, devotată cu o pasiune benedictină științei și literaturii române și, cu o energie inepuizabilă, luptei pentru unitatea națională.

VASILE NETEA

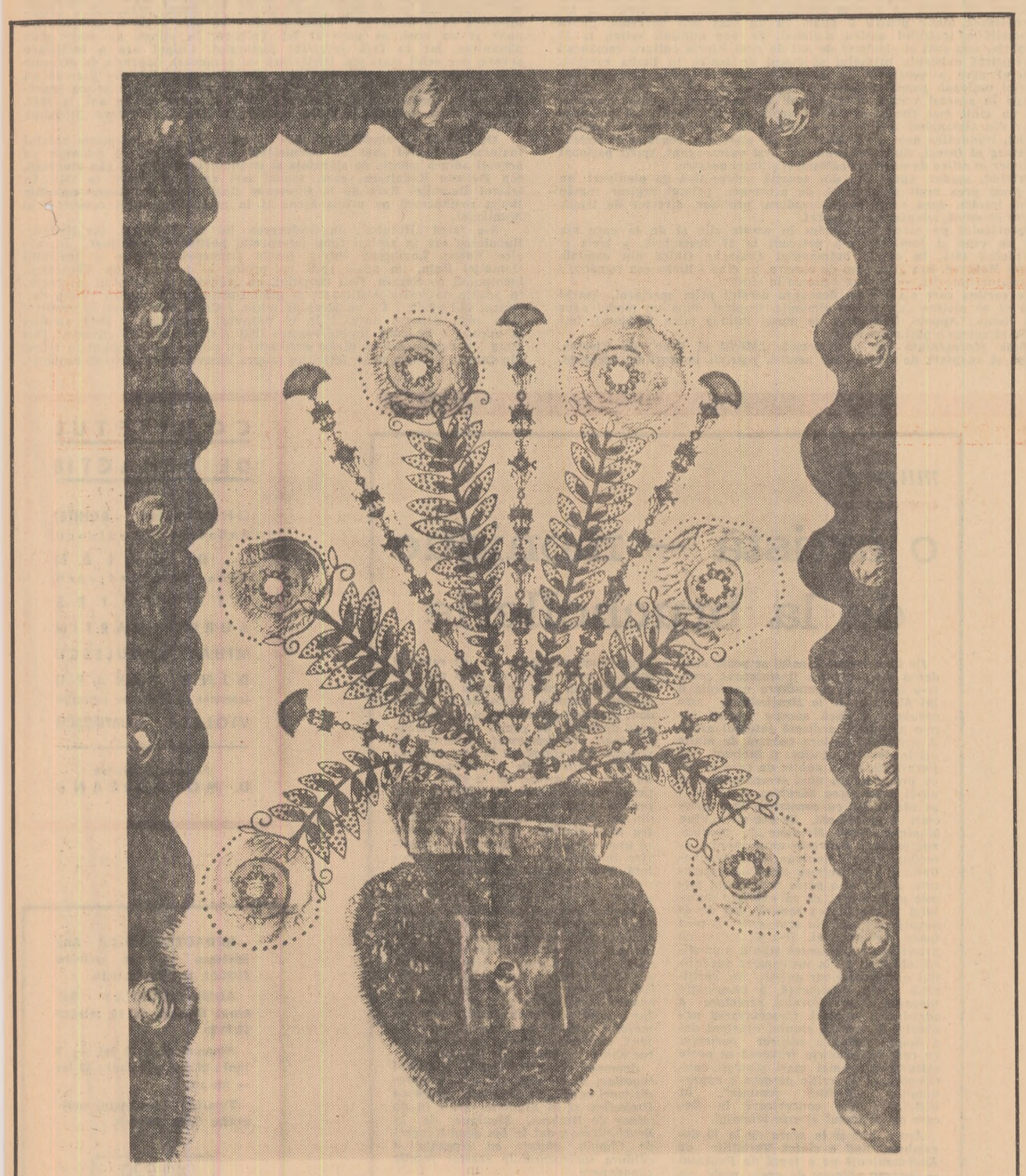

ILEANA DĂSCĂLESCU — Flori

vineri, 9 decembrie, 1966

(Urmare din pag. 1-a)

nele ca și Soare Alexandru și Săbău Benone, maiștrii care au rostit ultimul „Sesam deschi de-te", făcînd să cadă cea din urmă perdea de granit între Bradu și Cernat. Moraru Tudor și Oțet Pavel, veniți de la Lotru ca și inginerul Cocoș Gheorghe, evocă lupta cu roca îndărătnică de la Rotunda, care făcea țăndări bușteni așezați unul lîngă altul să sprijine bolta și sfărîma ca pe o coajă de nucă inelele de beton, gros de peste un metru, zdrențuind fierul de armătură.

La Valea Mătușii, Oești, Baciu, Bradu, Cernat, Valea cu Pești, țîșneau de deasupra din coaste și de jos, din vatră, vine groase de apă și noroi, izbind cu mulți metri cubi pe secundă; pretutindeni muntele se surpa, căscînd guri negre de genune. (Un specialist din străinătate, care a construit hidrocentrale pe toate continentele, a declarat că n-ar fi primit să construiască în asemenea condiții. Metodele clasice se arătau neputincioase. Dar oamenii de aici au iscodit una nouă, izvorîtă din experiența lor, ce nu figurează în nici un curs universitar, ce s-a dovedit potrivită, și este fructificată în continuare la Mălaia și în alte galerii).

Pierduți în mulțime, tinerii ingineri Popovici Adrian și Stelian Mazilu, care și-au făcut ucenicia întrecîndu-se pe cei doi versanți de la Vidraru, plecînd apoi unul la Cumpăna, celălalt la Vîlsan, se înalță pe vîrfuri ca să poată cuprinde cît mai mult cu privirea.

Mărunt și oacheș, Ion Bălan, copil al șantierului la Bicaz, aici pe Argeș și-a găsit dragostea, o fată venită din alt colț de țară, care i-a adus pe lume doi băieți, ce de pe acum, în jocurile lor, înalță baraje și sapă tunele.

O întîlnire simplă, de bărbați, este cea dintre inginerul Gheorghe Sălăjan, de la Porțile de Fier, și maistrul Vasile Bălan, legați prin construcția barajului din Cheile Argeșului. „Ce mai faci?" întreabă unul. „Bine, cu treburile" răspunde celălalt. Și amîndoi rămîn pe gînduri, derulînd poate întregul film din clipa cînd trasau linii și băteau țăruși, atunci cînd prin tufișuri se mai zbenguiau încă vietățile meleagurilor sălbatice.

Mii de oameni. Numele lor nu este săpat nici în trupul barajului, nici pe bolțile galeriilor ,nici în temelia uzinei, dar fiecare a intrat în istorie definitiv prin aceste opere nepieritoare. Și fiecare simte lîngă el, în aceste clipe, întregul popor, așa cum remarcă de la tribuna mitingului secretarul general al Partidului Comunist Român.

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

ion chinezu

S-a născut în 1894, la Sintana de Mureș (rn. Tg. Mureș). Licențiat al Facultății de teologie din Blaj, a urmat Facultatea de litere la Budapesta, apoi Facultatea de litere și filozofie din București, unde obține licența. A lucrat ca profesor la liceul **Al. Papiu-Ilarian** din Tîrgu-Mureș, apoi la liceul **Gh. Barit** din Cluj. Doctor în litere, Ion Chinezu a fost asistent la Universitatea clujeană (1937—1938). În același oraș, a activat în calitate de cercetător la **Muzeul Limbii române.** Numele său se leagă, în viața culturală interbelică, de existența revistei **Gînd românesc**, al cărei redactor și animator a fost, de la primul număr (mai, 1933, la Cluj), pînă în aprilie 1940, cînd publicația își încetează apariția. **„Rostul acestei reviste** — scrie el în **„Cuvînt înainte" (Gînd românesc**, an I, nr. 1) — **este să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să țină mereu la suprafață complexul de probleme al acestei părți de țară".** Între colaboratorii ei se numără Lucian Blaga, Ion Agîrbiceanu, Ion Pillat, Victor Ion Popa, Aron Cotruș, Gh. Bogdan-Duică, Tudor Vianu, Edgar Papu, Vasile Băncilă, Sextil Pușcariu, D. Caracostea, Ion Mușlea. Mai pot fi amintiți, fără a avea în vedere vreo ierarhizare, D. D. Roșca, C. Daicoviciu, E. Petrovici, H. Jacquier, Al Dima, Th. Capidan, Emil Isac, E. Giurgiuca, Ion Vlasiu ș.a. „Masivei **«Gînd românesc»**", cum o numește G. Călinescu, indiscutabil cea mai bună revistă de peste munți a epocii, îi va fi fost greu să evite un anumit eclectism. Faptul pare chiar de neînlăturat, cîtă vreme ea își propunea să se constituie într-o imagine fidelă a complexității vieții spirituale românești din Ardealul interbelic. Sursa ultimă a acestui eclectism nu rezidă numai în diversitatea colaboratorilor, dar și în aceea a preocupărilor cărora le face loc în paginile sale. Literaturii revenindu-i, evident, ponderea dominantă, vom întîlni aici studii și eseuri de filozofie, știință, reproduceri din arta plastică a vremii. Ion Chinezu nu a avut, în calitate de conducător al revistei, o „ideologie literară" riguros circumscrisă și formulată categoric; nu a fost creator de școală în critica literară. Elementul nou însă, ușor sesizabil, pe care **Gînd românesc** îl aduce în tradiția presei transilvănene, reflectă, în mare măsură, unul din aspectele definitorii ale personalității redactorului. Ion Chinezu „participă" de bună seamă, la anumite constante proprii spiritualității ardelenești tradiționale, dar, totodată, el este un îndrăgostit de modern, de procesul continuei înnoiri estetice a literaturii și artei. Îmbinarea acestor elemente o admiră adesea la Lucian Blaga și o intuiește în scrierile lui Pavel Dan. În sensul unei atari îmbinări va încerca să orienteze și revista pe care o conduce. Menirea **Gîndului românesc**, așa cum Ion Chinezu o preconiza, nu era numai de a continua o tradiție, dar și de a o actualiza. El refuză să transforme revista într-o publicație cu caracter regional, sortită să înregistreze exclusiv fapte locale. Revista nu le-a neglijat nici pe acestea. Manifestările organizate de ASTRA sînt consemnate cu regularitate și comentate pe larg. În același timp ea și-a asigurat, însă, colaborări, a reflectat aspecte semnificative și de dincoace de munți.

Gînd românesc este una dintre puținele reviste din Ardeal care reușește să impună nume de noi scriitori vieții literare românești în ansamblul ei. Se cuvine să consemnăm în această ordine de idei, receptivitatea, interesul consecvent cu care Ion Chinezu a întîmpinat totdeauna preocupările artistice ale tinerilor. Mulți dintre colaboratorii amintiți ai revistei erau, de altfel, pe atunci, la o vîrstă ce premerge maturitatea literară. Ion Chinezu este cel care l-a descoperit și promovat pe Pavel Dan. Acesta debutase în **Darul vremii**, (publicație de existență efemeră, editată de asemenea, de Ion Chinezu) 1930, cu **Ursita.** Evoluția lui a urmărit-o cu simpatia omului de cultură, dar și cu îndrumarea competentă a criticului. În **Gînd românesc** au apărut **Zborul de la cuib, Urcan bătrînul, Fragmente, Copil schimbat, Înmormîntarea bătrînului Urcan.** După moartea prozatorului, Ion Chinezu a îngrijit și prefațat prima ediție din scrierile acestuia, **Urcan bătrînul. Prezentarea** cu care se deschide volumul apărut la **Editura Fundațiilor, în 1938** — de fapt un amplu studiu introductiv — nu poate fi ocolită de către nici un istoric literar ce se apleacă asupra scrisului lui Pavel Dan. Aceasta nu numai pentru că reprezintă o sursă de informații biografice unică, pentru anumite perioade; ea este, în același timp, prima cercetare importantă întreprinsă asupra operei prozatorului ardelean. Sînt aici observații fundamentale și intuiții pătrunzătoare. **„Originalitatea artei lui Pavel Dan** — scria, de pildă, Ion Chinezu — **constă în această fuziune a două moduri opuse de a percepe și a exprima viața satului. Se îmbină adică în poveștile lui, într-o doză absolut personală, cel mai acerb realism, cu un fantastic îndrăzneț care coboară de-a dreptul din basm și descîntec". (Prezentare,** pag. XXI). Departe de a le anula, cercetările mai recente verifică și confirmă afirmațiile sale, aflîndu-și aici un punct de plecare solid și fecund.

Activitatea de critic literar a lui Ion Chinezu s-a desfășurat, așa cum era de prevăzut, cu precădere în paginile revistei pe care o conducea. Lună de lună, el semnează în **Gînd Românesc** studii, eseuri, articole, cronica ideilor, cronica literară, însemnări. Spirit critic înzestrat, avînd un pronunțat simț al valorilor literare, el abordează fenomenul literar românesc cu finețe și nedezmințită discernere. Cronicile și articolele sale despre Lucian Blaga **(La curțile dorului, Orizont și stil, Spațiul mioritic),** Ion Pillat **(Pasărea de lut, Poeme într-un vers),** Gib I. Mihăescu **(Rusoaica** și **Donna Alba),** Aron Cotruș **(Poetul lui Horia),** se citesc astăzi cu satisfacție estetică nealterată și cu același interes pentru notația revelatorie și judecata exactă. Eseul de proporții mai ample, **Octavian Goga,** se axează pe relevarea unei **filiații** între George Coșbuc și „poetul pătimirii noastre". Confruntarea e condusă cu sentimentul nuanței, susținută de argumente riguroase. Interesul pentru coordonatele patriotice, pentru consecințele etice ale actului literar creator ține la Ion Chinezu dreaptă cumpănă judecății de valoare estetică. Numai parcimonia cu care a publicat autorul după 1940 pare a fi împiedicat să se realizeze în plenitudinea ei o vocație critică anunțată autentică și originală.

Militînd pentru triumful gîndirii și artei românești în Transilvania, Ion Chinezu concepea afirmarea spiritualității românești în termenii unui generos umanism, la alt nivel decît acela al vrajbei, pe planul confruntării înaltelor valori culturale. **„Literatura urii",** cum se exprima într-un articol, îi repugna. Consemna cu nedisimulat entuziasm, ca pe o izbîndă de prestigiu a literaturii naționale, reprezentarea pieselor lui Blaga pe scenele teatrelor maghiare din Ardeal, în scenografia lui Demian și interpretarea unor actori unguri. Nu știm întrucît această inițiativă i se datorează; cade în seamă istoricilor literari să stabilească măsura în care a contribuit direct la realizarea ei. Ea era, însă, în orice caz, în spiritul acelui climat de înțelegere la instaurarea căruia Ion Chinezu a avut o nemijlocită contribuție. Într-o vreme cînd înverșunările naționale promovate de unele cercuri politice conducătoare nu reprezintă o raritate, simpatia și respectul pentru patrimoniul literar al oricărui popor caracterizează cronicile și recenziile în marginea unor cărți ale autorilor unguri sau germani din Transilvania. Aceeași atitudine, străină de șovinism și xenofobie, prezidează la alcătuirea volumului **Aspecte din literatura maghiară ardeleană**, Cluj, „Societatea de mîine" 1930. Lucra la o monografie **Ady Endre,** cînd războiul i-a risipit fișele și paginile de manuscris, zădărnicind proiectul.

În anii din urmă, Ion Chinezu, eminent cunoscător al limbilor maghiară și germană, s-a consacrat cu deosebire activității de traducător. Îi datorăm exemplare versiuni românești din opera lui Moricz Zsigmond, tălmăciri din Kovács György **(Fata din Ojdula,** 1960), Sütö Andras **(Aripă de rîndunică,** 1960), Szemler Ferenc **(Munțele cu trei cocoașe,** 1959) etc. Dar lucrarea de traducător capitală a lui Ion Chinezu o constituie neîndoielnic **Casa Buddenbrook** a lui Thomas Mann. Finețea omului de cultură, cunoașterea limbii din care traduce în toate subtilitățile ei, sînt dublate aici de rare calități de stilist.

Se împlinește astfel, profilul unei personalități poate mai puțin cunoscută astăzi, dar, pentru aceasta, nu mai puțin remarcabilă a culturii românești.

Ion Chinezu s-a stins din viață sîmbătă, 10 decembrie 1966.

PETRE NICOLAU

telecronică

întrebări

Îți amintești, Tele, s-au prăbușit zece ani volatili și inadmisibili peste trupul lui Nicolae Labiș — întîiul copil delicat al revoluției lirice? Si tu ești poet. Sau: ai fost. Ascultă-mi elegia și crede-mă: altminteri aș fi fost, poate, tentat (ți-am dovedit-o) să glumesc. Despre lipsa ta de fantezie. Desuetudine. Si ideile cu ciorapi negri ori breton șic. M-aș fi amuzat (deșartă satisfacție!) atenuindu-ți mediocritatea, fetișurile. Sint prea mihnit însă. Nu mă mir. Prea te-ai înconjurat de zmei; și curbe: curba lui Gauss, curba lui Unul, lui Alții.

Cînd cineva aude pentru prima oară despre curba lui Gauss se entuziasmează peste măsură si descoperă specificul televiziunii, care, nu este Ceva-care-mișcă. Te multumesti cu atît? Eu, nu. Te voi demistifica. Am să-ți smulg masca tehnicii, provocînu-te la inevitabilul tetatet de inimă pe care mi-l datorezi, în numele tuturor creditorilor onesti si sensibili. In calitatea ta de „sticlă și sîrme" ai la îndemn trei imagini — alb negrul (în curînd: rogvaivul), cuvîntul si gama. Mai mult decît pictorul, compozitorul, poetul; si ceilalti. Ai spatiu si timp. Poti crea un spațiu și un timp — ale tale — specifice, originale; prin combinații de planuri imaginative si viziuni inteligente. Dar tu? Iti plafonezi si fredonezi uneltele, prea des, empiric, fără gust si memorie; întreținînd o mîntuială nocivă. Mă gîndeam la tulburătoarea disparitie a lui Nicolae Labis, la fantastica lui putere de dăruire, la risipa lui, policromă, de suflet si euritmii. Iar tu? Tu, mi-l idealizai pe Sergiu Cioiu, căruia-i asudase penibil vocea si-i gîfîia din răsputeri batista. Brusc, mi-am amintit toate „gogosile" pe care mi le-ai vîndut, timp îndelungat, fără scrupule.

Iar tu? Tu, te scuzai. Plat și intrigant; prin bonomia lui Mircea Crisan. Prea des te scuzi, Tele: invocînd „humorul". M-am săturat de umorul tău șapirografiat. Apoi? M-am amăgit citind programul de duminică: mult asteptatul eseu despre Ovidiu — consolare de-a saptea spită, mîngîietoare, însă, pentru melancolia albatrosilor uciși. L-ai omis! Nu ți-ar fi rămas spațiu pentru tangouri și Comoara din lacul de argint. Marți? Cîteva minute ploase, datorate lui I. D. Bălan. Dar de ce la ora copiilor? Omul comun din tine, inertul, se blindează inabil la rafinamentul și ascutirea tropilor, la loviturile elevate ale poeziei. Dar există un remediu. Fără menajamente. Si trofic. Fiindcă nu pot emite pretenții de Zeus (care l-a aruncat pe Vulcan de pe Olimp tocmai pe insula Lemnos), voi apela la buna credință a lucrărilor de la Electronica.

Intuiești? Înainte de a fi introdus în „cutia protectoare", corpul tău însuflețit — din rațiuni, deocamdată, strict tehnice — este zguduit un număr de minute. Le voi propune acestora un „sacrificiu" umanitar. Zguduiți, oameni buni, ceva mai mult televizoarele (dacă s-ar putea, mai ales cînd se transmit „unele" emisiuni)!. Telespectatori sînteți și voi.

Te-ai supărat, Tele? Am exagerat? Nici eu, nici tu nu avem circumstante. Retin că primești „vagoane" de scrisori; de la adulatori si anonimi. Tuturor le răspunzi, de obicei — spre lauda indigoului „cenusiu": „ne-am bucurat primind etc." Dă-mi voie să te ajut. De acum încolo, din două în două sîmbete, n-aș vrea să mă mai pronunț singur, îndeplinind astfel și un imperativ indubitabil al presei noi.

Mi-e nedrept să recunosc că am fost „puțin" sentimental. Iti repet, Tele: s-au prăbușit zece ani volatili și inadmisibili peste trupul lui Nicolae Labiș — întîiul copil delicat al revoluției lirice; prima iubire ferfită „la ceas oprit de lege și de datini". Zeul său murit, nemurit, își tinguie evul purpuriu în fluierele sîngelui nostru...

ION NICOLESCU

expoziții

sufletul pădurii împietrite

Un an încheiat s-a scurs, sau poate mai mult, de cînd undeva pe Calea Victoriei arborii unei grădini — scuturată, și iarăși înfrunzită, și iarăși lipsită de colanele vegetale — trăiesc într-o strînsă comuniune de liniște, și parcă de pietate, cu neobișnuite făpturi de piatră cioplită, cu întruchipări ale fanteziei în lemn cizelat. Ghidul muzeelor nu indică, e drept, la adresa respectivă, mai mult decît o Expoziție Numismatică. Si, totuși, ceea ce ni se oferă ochilor, dincolo de sălile minutios amenajate, în plin aer liber, nu are nimic de efigie, de semn bancar ori de tezaure numismatice. Părăsite printre trunchiuri de arțari, otetari sau tei, făpturile de piatră și ritual, ale parcului, prelungesc către noi nu atît atmosfera decorativă a expoziției anterioare, pe care o întruchipau, cît o primă etapă a examenului în fața anotimpurilor, a intemperiilor, a patinei care parcă întîrzie să le încerce.

În ciuda regretului pe care îl simți la vederea unor piese fragmentate prin spargere, datorită neglijenței, în ciuda aparentei însingurări de lume al unei asemenea familii de pietre de recunoaștere sau de menhire, universul în care pătrunzi te captează neobservat printr-o pluralitate de fire inexprimabile. Amplificîndu-se treptat pînă la a deveni sentiment dominant, senzația că te afli între polii de atracție ai unei sensibilități puternic timbrate individual, te solicită cu posibile reprezentări și tălmăciri, cu tot atîtea încercări de a configura în volume și aer anume determinări sufletești.

Refractare prin fibra lor cea mai intimă simetriei — perfect posibile — după corpuri și expresii ale cotidianului tridimensionat, cele cîteva zeci de făpturi în piatră, cumulate parcă anume cu arborii și aerul parcului neîngrijit, apar mai degrabă drept posibile năluciri ale regnurilor; zăbava de piatră a unor bănuiri de figură neînchipuind altceva decît clipa de interferență cu gîndirea și gestul capabil să le diferențieze din neființa amorfă.

„Nu concep două volume alăturate, arhitectura și sculptura, cînd numai unul poate să le reprezinte" — sună litera știrbă a uneia dintre lespezi. Alăturată inscripțiilor funerare, risipite nu se știe cum, prin apropiere, împreună cu cîteva duzini de pietre de mormînt, o asemenea frază, în care artistul a ținut parcă să se reazeme programatic, ne scoate abrupt din reverie totemică, din posibila prefigurare a unui vechi fond spiritual autohton, către rigorile, dialogurile și utilitățile artei contemporane.

Asociate unor ascensiuni continue, la care asistăm azi, ale decorativului și monumentalului, sculpturile de pe Calea Victoriei nr. 161 sînt plăsmuite de SPIRU SĂBIESCU — fiindcă lui i se datorează, pare-mi-se, acest muzeu original — figurine stîngace, ciudate, în lut, ale copilăriei fiecăruia dintre noi. Reaflată însă la un anumit stadiu reflexiv, fața de minuni a acelei vîrste își temperează oarecum spontaneitatea, fie în favoarea parafrazei constructive, fie în sprijinul unei note polemice.

Plasate intenționat pe orbita unui prefigurativ al devenirii posibile, piesele rețin de bună seamă îndeosebi acele conture și virtualități ale cristalizării și definirii unei esențe, lăsînd imaginației libere șansa și jocurile completării. Minată întrucîtva în însăși complexitatea conținutului propriu, prin parțiala renunțare la dirijarea actului receptiv, o asemenea sculptură păstrează totuși îndestulătoare resurse de captare a interesului, reușind în ultimă instanță nu numai să umple spații ci — implicit — să polarizeze idei.

Intrebările, eventualele nelămuriri, pe care cauți să ți le limpezești între asemenea piese, nu tulbură decît în mică măsură taina din care sînt alcătuite lucrările. Le tei așa cum sînt, integrate parcă de cînd lumea decorului ușor dezolant, pe care se îndîrjesc a-l păstra în stare de veghe, echilibrîndu-l. Făpturi coborîte de departe și de demult, dintr-o spiritualitate specifică, trăiesc dincolo de legendă alcătuirea fermă, de o nobilă simplitate, prin care tînărul sculptor a urmărit nu atît epicul din elemente, cît forța latentă ce le adună în ele însele și le propulsează în timp. În trunchiurile de piatră și lemn, aparent cotropite de un destin al copacilor, trăiește o dăruire, un crez căruia, pe lîngă recunoașterea ca atare, petrecută de altfel, s-ar cădea a i se oferi în continuare spații și parcuri de o mai largă accesibilitate.

MIHAI NEGULESCU

ARE

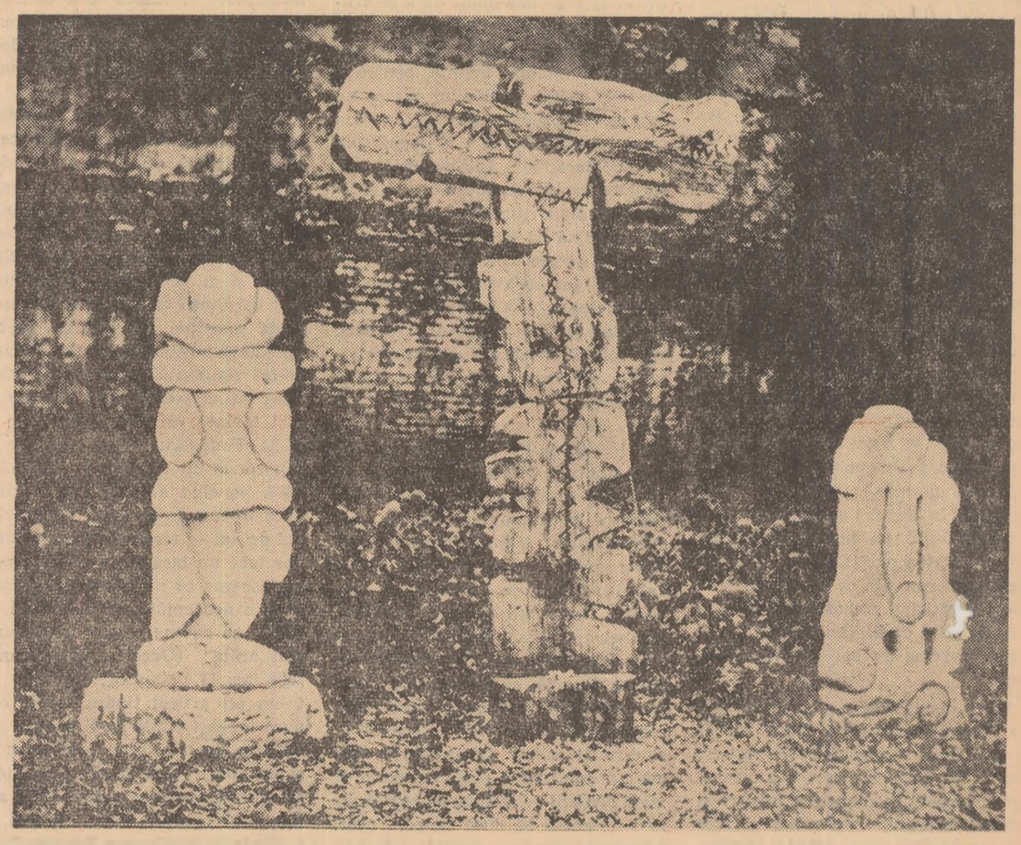

Sculpturi de SPIRU SĂBIESCU

V-am dat teatru vi-l păziți
Ca un lăcaș de muze
Cu el curînd veți fi vestiți
Prin vești departe duse.

IANCU VĂCĂRESCU

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

150 de ani de teatru românesc

Prezicerea vizionarului înaintaș al literelor românești s-a împlinit. Scena românească se bucură azi de un prestigiu unanim recunoscut pe diverse meridiane și nu odată reprezentanți de seamă și autorizați ai mișcării teatrale contemporane și-au făcut o datorie din a confirma prezența de prim rang a slujitorilor Thaliei din țara noastră. Colective teatrale românești au fost invitate în cetățile culturii europene, pe podiumuri cu străveche și strălucită tradiție au demonstrat vigoarea spiritului artistic înnăscut al unui popor atît de bogat dăruit sufletește ca al nostru, cucerind sufragiile unor binecunoscute exigențe și impunînd atenției progresul de gîndire teoretică, virtuțile individuale ale marilor talente de care dispunem, în sfîrșit o conștiință artistică superioară.

Și iată, în acest sfîrșit de decembrie, candoarea versurilor lui Iancu Văcărescu ne invită să cinstim ardoarea celor care au înțeles să nu precupețească nimic pentru a pune, cu un ceas mai devreme, piatra de temelie a teatrului nostru național. Se vor împlini, astfel, la 27 decembrie, una sută și cincizeci de ani de cînd istoria culturii românești a înregistrat existența primului spectacol de teatru în limba română.

Actul care a consfințit în conștiința noastră ideea începuturilor teatrului național, poartă sigiliul cărturarului Gh. Asachi, întemeietorul, aproape în aceeași vreme, a unei școli de inginerie în limba română, apoi, nu mult mai tîrziu, al primei școli normale, editor al primului număr din almanahul Albina românească, poet, „întîiul sonetist român", nuvelist, traducător neostenit, adaptator de piese din repertoriul străin, dramaturg el însuși, filolog și arheolog, deși extravagant, spirit pasionat de pionier în atîtea domenii ale culturii și științei noastre.

Privind, așadar, opera lui, din această perspectivă de pionierat, nu vom greși prea mult socotindu-l, de asemenea, primul regizor român într-un înțeles, dacă vreți, foarte modern, profesor, director de trupă, director de scenă, adaptator, scenograf.

Spectacolul pe care-l aniversăm în aceste zile și de la care s-a scurs un veac și jumătate, s-a petrecut la 27 decembrie, a treia zi de Crăciun 1816, în casele hatmanului Costache Ghica din capitala bătrînei Moldove. Era „Un timp de olevire, pe cînd / limba cea română, / Din palaturi interită, se vorbea / numai la stînă".

Pe cortina care s-a ridicat deasupra acestui prim spectacol, Asachi a pus să se picteze „un tablou simbolic, inspirat după un model adus de la Roma: Appolo, înconjurat de muze, întinde mîna Moldovei, îmblînd-o să cuteze a păși către artă".

Piesa reprezentată era o pastorală, „Mirtil și Hloe" de Florian, tradusă și adaptată de Asachi, iar actorii, potrivit indicațiilor aceluiași, intrau în scenă îmbrăcați în costume naționale. Printre puținii și firești, entuziaștii spectatori, mitropolitul cărturar Veniamin Costache. Asachi face și schițele decorurilor și ale costumelor, cum se vede și în reproducerea alăturată. Un portret din epocă, semnat de Giovani Scenovani ni-l înfățișează pe Asachi, stînd într-un jilț bogat ornamentat, sprijinindu-se cu o mînă pe o masă pe care se afla o carte, călimara cu pana și un bust, se pare al lui Voltaire. În stînga un mare glob pămîntesc, iar în față șevaletul pictorului. Chipul are o înfățișare severă, dar ochii mari par triști, însă nu atenuează impresia de dîrzenie și fermitate pe care o degajă ținuta mîndră a tînărului care pare să nu aibă mai mult de 30 de ani, vîrsta cînd organiza și dădea prima reprezentație în limba română. Venise în Iași de numai patru ani, la 1812, după o lungă călătorie în Italia unde se dusese să cerceteze „România chiar la uricul ei".

Odată însă cu cinstirea pe care România de azi o dăruiește acestui înaintaș și operei sale de întemeietor, va trebui să ne amintim cu aceeași adîncă emoție de stăruința și străduința confratelui său muntean, Ion Heliade Rădulescu, care, numai trei ani mai tîrziu, la 1819, în teatrul Domniței Ralu de la Cișmeaua Roșie, face să răsune puternic limba românească pe prima scenă și în primul spectacol românesc al Munteniei.

S-a jucat „Hecuba", în traducerea lui A. Nanescu, iar Heliade Rădulescu era în același timp interpretul bocitoarei și sufleur. „Înainte zice Eugen Lovinescu într-o foarte frumoasă evocare a teatrului Domniței Ralu, un actor rosti un prolog al poetului Ion Văcărescu, închipuind pe Saturn, zeul timpului, cu „ceasornicul de nisip și secera, în poziție de sosire vestitoare" și grăind astfel, către public: V-am dat teatru, vi-l păziți / Ca un lăcaș de muze, / Cu el curînd veți fi vestiți / Prin vești departe duse. / În el năravuri îndreptați / Dați ascuțiri la minte; / Podoabe limbii voastre dați / Cu românești cuvinte./ Din fund „se cobora Astrea (Zeița dreptății) cu cornul îmbelșugării în mînă, din care se revărsa toate fericirile asupra binevoitorilor patrioți români".

film

fantomele se grăbesc

Se pare că între criticii de film — sau cel puțin o parte din ei — și cineaștii noștri se dispută de la o vreme un aspru și nesfîrșit maraton al răbdării, un fel de „care pe care", de la categoria minimei la aceea a ultimei rezistențe. Se aude un dialog ca între surzi, posibilitățile de comunicare reciprocă devenind aproape nule. Critica, izolată în splendida ei elocință, mai zice cîte una de doi bani, iar cinematografaștrii (ceea ce, precizez, nu e tot una cu aștrii cinematografului) mai toarnă cîte un film de sute și mii. Care e situația de moment a prelungitei curse? Intelectuali, și prin urmare mai firavi, criticii dau semne că s-ar apropia mai repede de faimosul „punct mort". al „sufocării" decisive, cînd ori îți aduni puterile și izbutești să mergi mai departe, ori abandonezi. DepășI-vom, oare, acest punct?

DepășI. Nu se poate altfel. Dar să recunoaștem că și noi, criticii, avem vinile noastre (abstracte). Cine m-a pus, urmărind și adaptînd raționamentul unui mare ginditor marxist, să scriu că e necesar și salutar să se producă și la noi filme de aventuri și polițiste, pentru că altminteri publicul, mai cu seamă cel tînăr, simțindu-le nevoia, le va căuta aiurea, în cadrul altor cinematografii? Ce-i drept, m-am grăbit să adaug imediat că e bine să le facem, dar numai cu condiția de a le extrage, *cu necesitate*, din substanța realității noastre, din matca atît de amplă și diversă a vieții. Degeaba: pe unii cineaști lectura îi obosește, ei se opresc la jumătatea adevărului, care — n-a spus-o doar Benjamin Franklin — este de cele mai multe ori o minciună întreagă.

Dincolo de orice argumente estetice, acest recent **Fontomele se grăbesc** mi se pare neverosimil. Spun neverosimil, nu pentru că aș fi prizonierul unor prejudecăți naturaliste, de „mimesis" pedestră a realității. Asemenea prejudecăți au fost spulberate încă acum două mii de ani prin glasul lui Aristotel, și nu ne-ar strica să ne reamintim, cînd și cînd, de magistrala sa lecție: „...datoria poetului nu e să povestească lucruri întîmplate cu adevărat, ci lucruri putînd să se întîmple în marginile verosimilului și ale necesarului. Într-adevăr, istoricul nu se deosebește de poet prin aceea că unul se exprimă în proză și altul în versuri... ci pentru că unul înfățișează fapte aievea întîmplate, iar celălalt fapte ce s-ar putea întîmpla. De aceea și e poezia mai filozofică și mai aleasă decît istoria: pentru că poezia înfățișează mai mult universalul, cîtă vreme istoria mai degrabă particularul". După două capitole, tot în *Poetica*, se mai spune: „Peripeția sau răsturnarea de situație e o schimbare a celor petrecute în contrariul lor... și aceasta, spunem noi, în marginile verosimilului și ale necesarului". Îmi dau seama că asemenea apeluri la izvoarele clasice pot avea un aer pedant, de catedră, dar de undeva tot va trebui să începem pentru a pune cît de cît ordine în gîndirea noastră cinematografică...

În *Fantomele se grăbesc* — coincidență: cuvîntul îi era familiar și lui Aristotel: *fântasma*, dar în sens de „reprezentare", de imagine plastică — domnește, dimpotrivă, neverosimilul. De la fabulație la psihologia personajelor, de la „lucrul putînd să se întîmple", la „peripeții" și la „răsturnări de situație", de la vorbele rostite, la apartamentele iluzorii ale protagoniștilor. Nu întreb *unde este* — în 1966, la București — domnul Trebon sau Tribon, cu cazier bine stabilit în fișierul securității, fiindcă aș putea fi acuzat de o viziune fotografică a realului; întreb, în schimb: *unde poate să fie* acest domn, cu colecția lui mirobolantă de ceasornice, orologii și pendule, cu apartamentul său princiar, cu vizibil ciudata sa comportare? (Ca să nu mai aduc în discuție „studiile de psihanaliză" aplicate personajului, aberante și aparținînd, cel mult, unui alt film). Cu prețul unei monotonii agasante, trebuie să repet că filmul polițist nu s-a născut dintr-un capriciu al producătorilor de la Hollywood, ci dintr-o necesitate imperioasă — ca și literatura acelei epoci —, din însești condițiile și consecințele marii crize capitaliste din anii '30. Una din peliculele cele mai importante și mai semnificative ale genului, *Scarface* (Stigmatizatul, cu Paul Muni) începe prin următorul insert: „Filmul e o denunțare a lumii înterlope americane și a nepăsării guvernului. Ce aveți de gînd să faceți în privința aceasta?"

Scriam în cronica la polițistul *Șah la rege*: „Evident, la noi, astăzi, asemenea probleme și în asemenea termeni nu sînt de luat în considerare. Rămîne, în schimb, valabilă observația că numai o idee importantă cu implicații profunde în viața socială poate genera un film de valoare. Există asemenea idei? Dacă nu există, mai bine să trecem la cele efective, la cele care interesează de fapt lumea actuală. Cu alte cuvinte, și în domeniul filmului polițist, autorul trebuie să devină — așa cum s-a spus cîndva despre Pirandello — «poetul problemei centrale»". Cu filmul lui Cristu Polucsis, istoria se repetă. Continuînd să înaintăm pe drumul acesta, al îndepărtării de realitate, o să ajungem în curînd la vorba romancierului Juan Goytisolo: „...realitatea e singura noastră evaziune"! Iată un îndemn binevenit: evadați, domnilor cineaști, în realitate! În realitatea vieții noastre contemporane, cu tot ceea ce are aspru și măreț.

Văzînd filme ca *Fantomele se grăbesc*, înclin pentru o clipă să-i cred pe Gordon Craig și pe alții, care susțineau că filmul nu e artă, ci drăcovenie curată. Și-atunci, ar avea dreptate poporul: „Dracul, cînd n-are de lucru, își cîntărește coada"... pe balanțele de ceasornic ale straniului și imposibilului colecționar Tribon.

FLORIAN POTRA

P. S. Se înțelege de la sine că aceste considerații nu vizează efortul conștiincios — deși nu cu totul omogen — al actorilor, inocenți.

muzică

o artistă — monique de la bruchollerie

De la o vreme talentul se poate condensa pînă a putea fi sintetizat printr-o iscălitură. Semnătura muzicală a lui Monique de la Bruchollerie este cavalerului, adică atenția optimă într-o activitate dedicată integral artei. A concertat în țara noastră de multe ori în decursul anilor. A încîntat, de fiecare dată, un public de care se lega prin căldura unui temperament ce nu-și precupețea dăruirea și căruia i se răspundea cu constanta unei aprecieri înrădăcinată. Se auzea: „Vine Monique ... vine Monique ...", familiaritatea fiind expresia unui suprem omagiu. Astăzi, Moniaue de la Bruchollerie a atins culmea artei interpretative. A dat la o parte capriciosul farmec al tinereței, ca să exprime durabilul în fluiditatea sonoră, atît de anevoios reținută (în scurgerea ei) prin însăși structura ei. Și-a dezvoltat cu preciziune astronomică știința pianistică, obținînd de la instrument posibilități orchestrale rar auzite. Au sprijinit-o o vie inteligență, o imaginație vibrantă și o statornică cercetare a adevărului muzical. Concentrarea neobosită în muncă, studiul constant de a lungul anilor a edificat perfecția cu care azi pianista franceză se poate alătura celor mai mari pianiști contemporani. Un critic german a supranumit-o „Richter feminin". În U.R.S.S., unde concertează în fiecare an, succesul ei este triumfal.

Așa a fost și în seara de la 10 decembrie, cînd a cîntat Variațiile de Rachmaninoff pe o temă de Paganini — lucrare extrem de grea, unde un interpret poate să-si desfășoare toate posibilitățile talentului. Niciodată nu le-am auzit tălmăcite cu atît relief și justă evocare. Părea că e un povestitor medieval, care ne citește o legendă din alte timpuri. Variatiile se succedau, gîndite de pianistă, în imagini legate anatomic de graiul sonor. Rachmaninoff și-a însemnat natura lui romantică și complexă în această compoziție, evoluînd de la melancolie la un ritm cuceritor, de la rîsul unui peisaj primăvăratec la tristețea unui prohod. Pianista a împlinit fiecare din aceste poeme sonore cu autoritatea unui gînditor. Bruscheria necesară unor variații era întărită de o hotărire impunătoare. O înțelegere absolută între mișcare și spațiu înnobila ritmul interior, analizînd alternările dintre furia acordurilor azvîrlite în cascadă și naivitatea rîsului în registru fin al pianului. Cei care au ascultat simbătă seara variația evocînd o procesiune funerară, în coloritul cu pigment de lalea neagră, ales de dînsa și, „Dies irae", întunecat și fatalist, nu vor uita niciodată cu ce austeră simplicitate au fost subliniate. Iar paginii sentimentale din bemolul major i-a dat o expresie atît de diafană, încît s-a desprins de senzualitatea obișnuită, plutind în inefabil.

Acompaniată admirabil de dirijorul iugoslav, Milan Horvath, care a dovedit mari calități în Simfonia clasică de Prokofiev si în Simfonia nr. 1 în do minor de Brahms, Monique de la Bruchollerie a dat în bis două Mazurci de Chopin, cîntate cu eleganța si căldura indispensabile acestor fragile capodopere.

CELLA DELAVRANCEA

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI
(redactor-șef adjunct)
I. D. BĂLAN
(redactor-șef adjunct)
GICA IUTEȘ
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINU SĂRARU
(secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.

ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.

Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an.

Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii.

40.220